

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1979 | ΑΡΙΘ. 20

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'. ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ *

Σ χ ό λ ι α

XVI. 1. «Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου· οἱ οἰκοφθόροι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν»: «μὴ πλανᾶσθε» ἐν τῇ ἔννοιᾳ ὡς καὶ ἐν κεφ. V, 2. Πρβλ. Α' Κορ. 6,9. Ὁ Ἴγν. χρησιμοποιεῖ συχνότερον τὴν φράσιν, συνωδᾶ τῷ Παύλῳ. Π.χ. Ἴγν., Ἐφ. 8,1. Φιλαδ. 3,3. Σμυρν. 6,1. — Σημασίαν ἰδιαιτέραν προσλαμβάνει ἡ λέξις «οἰκοφθόρος», μάλιστα μετ' ἐμφάσεως καὶ ἐν πληθυντικῷ χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τοῦ Ἴγν. ὑπὸ διπλῆν ἔννοιαν. Ἀσφαλῶς ὁ Ἴγν. ἴσταται ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κεφ. 6 τῆς Α' Κορ. ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου. — Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ λ. «οἰκοφθόρια» ἐσήμαινε, κατὰ τὸν Πλάτωνα (Φαίδ. 82Γ), τὴν φθορὰν τοῦ οἴκου, ἥτοι τῆς περιουσίας: «οἰκοφθορίαν καὶ πενίαν φοδούμενοι». Ἐπίσης ἀνεφέρετο εἰς ὑπανδρευμένας γυναῖκας καὶ ἐσήμαινε τὴν μοιχείαν, τὴν διαφθορὰν τούτων, κατὰ τὸ τοῦ Πλουτάρχου, (Ἡθ. 12B): «καὶ παρθένων ἕρωτες καὶ γυναικῶν οἰκοφθορίαι γαμετῶν». Τὴν αὐτὴν σημασίαν εἶχε καὶ ἡ λ. «οἰκοφθόρος», ὅστις ἦτο ὁ φθείρων τὸν οἶκον, τὴν οἰκιακὴν περιουσίαν, ἥτοι ὁ ἄσωτος. Ἐπίσης «οἰκοφθόρος» ἦτο καὶ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 490 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 19 τεύχους.

ὁ ἑξαπατῶν γυναῖκα ἔγγαμον εἰς ἀσέλγειαν, ὁ μοιχός. Π.χ. Ὁρφικά, Λιθ. 584 «μύσος κεύθων οἰκοφθόρον οὐκ ἐνόησεν ἀνὴρ». Πρβλ. καὶ Λεξικὸν «Ἡ Σοῦδα» ἐν λ. Ἰ λ ά ρ ι ο ς. Ὑπὸ τὴν διττὴν ἔννοιαν χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ ρῆμα «ο ἰ κ ο φ θ ο ρ έ ω - ῶ» ἐν τε ἐνεργητικῇ καὶ ἐν παθητικῇ φωνῇ. — Ἄλλ' ὁ Ἰγν. ἐναυθθα, πέρα τῆς ἐννοίας τοῦ «μοιχοῦ», τοῦ διαφθείροντος καὶ καταστρέφοντος τὸν οἶκον τῶν συνεξευγμένων διὰ τῆς ἀποπλανήσεως τῆς συζύγου, ἔχει ἀσφαλῶς ἐν νῶ καὶ τοὺς παραπλανῶντας ἐκ τῆς ὀρθῆς πίστεως αἰρετικούς, οὓς «ο ἰ κ ο φ θ ὀ ρ ο υ ς» ἀποκαλεῖ. Καὶ διὰ μὲν τοὺς σαρκικούς «μοιχοὺς» ἡ Π.Δ. ἐπιβάλλει τὸν θάνατον, λέγουσα: Λευϊτ. 20, 10 «ἄνθρωπος ὃς ἂν μοιχεύσῃται γυναῖκα ἀνδρός, ἢ ὃς ἂν μοιχεύσῃται γυναῖκα τοῦ πλησίον, θανάτῳ θανατούσθωσαν, ὁ μοιχεύων καὶ ἡ μοιχευομένη». Πρβλ. καὶ Ἀριθμ. 25, 1-10. Ἡ δὲ λεγομένη Β' Ἐπιστ. Κλήμεντος XVI, 20 ἀναφέρει: «μοιχείας πνευματικῆς τῆς κατὰ σάρκα χείρονος ὑπαρχούσης». — 2. Ὅτι ὁ Ἰγν. ἀναφέρεται κυρίως εἰς τοὺς αἰρετικούς, οὓς «ο ἰ κ ο φ θ ὀ ρ ο υ ς» ἀποκαλεῖ, φαίνεται ἐκ τῶν ἐν τῇ 2. παραγράφῳ ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων: «εἰ οὖν οἱ κατὰ σάρκα ταῦτα πράσσοντες ἀπέθανον — ἔχων ἐν νῶ τὰ ἀνωτέρω χωρία τῆς Π.Δ.—, πόσῳ μᾶλλον, ἐὰν πίστιν Θεοῦ ἐν κακῇ διδασκαλίᾳ φθείρῃ, ὑπὲρ ἧς Ἰησοῦς Χριστὸς ἐσταυρώθη; Ὁ τοιοῦτος, βύπαρδος γενόμενος, εἰς τὸ π ὦ ρ τὸ ἄ σ θ ε σ τ ο ν χωρήσει, ὁμοίως καὶ ὁ ἀκούων αὐτοῦ». — Διὰ τὸ «ἄ σ θ ε σ τ ο ν π ὦ ρ» πρβλ. Μάρκ. 9,43. Ματθ. 3,12. Λουκ. 3,17. Ἦσ. 66,24. — Περὶ τε τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν κακιῶν κατὰ τὴν Κ.Δ. ἐπραγματεύθη εἰς ὥραίαν μελέτην ὁ Α. V ö g t l e, Die Tugend —und Lasterkataloge im Neuen Testament, Münster 1936.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ἀκαδημαϊκός

Ὁμ. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγ. Βασιλείου

ΠΟΛΥΚΑΡΠΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΗΜΑΤΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΕΚΤΙΜΗΤΟΝ ΘΗΣΑΥΡΟΝ

ΤΩΝ ΟΜΙΛΙΩΝ ΤΟΥ

Η ΠΛΕΟΝΕΞΙΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΔΙΚΙΑ*

5. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν δὲν ἐπικρατεῖ κοινωνικὴ δικαιοσύνη, κοινωνικὴ ἰσότης, κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη καὶ κοινωνικὴ συναδελφότης, πάντοτε θὰ υφίσταται ὁ κίνδυνος κοινωνικῶν ἀναταραχῶν, ἡ δὲ πολιτικὴ δημαγωγία θὰ εὐρίσκη πρόσφορον ἔδαφος ἐκ τῆς ἐμφανιζομένης κοινωνικῆς ἀδικίας διὰ τὰ παραπλανητικὰ τῆς σχέδια. Ἴσωνομία λοιπὸν καὶ συνετὴ κοινωνικὴ δικαιοσύνη, εἶναι τὰ ἀπαραίτητα βάρη τῆς στηριξέως τῆς κοινωνίας. Διὰ τὰ ἐπιτευχθῆναι δὲ τοῦτο πρέπει τὸ ἀτομικὸν συμφέρον νὰ τίθεται ὑπὸ τὸ συμφέρον τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ θέτουν τὸ ἀτομικὸν τοὺς συμφέρον ὑπεράνω τοῦ κοινωνικοῦ συμφέροντος· οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἐπιδιώκουν νὰ πλουτήσουν εἰς βάρος τῆς πασχούσης πλειονότητος τῆς κοινωνίας· οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἐπιδιώκουν νὰ καρπωθοῦν ὀφέλη ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν δυσπραγίαν· οἱ ἄνθρωποι ποὺ πασχίζουσιν καὶ πράττουν πᾶν τὸ δυνατόν, θεμιτὸν ἢ ἀθέμιτον, διὰ τὰ ὑψωθοῦν καὶ διακριθοῦν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους· οἱ ἄνθρωποι δηλ. οἱ ἀκόρεστοι καὶ πλεονέκται ποὺ ἐπιδίδονται μὲ πάθος εἰς τὴν ἀποταμίευσιν ὅσον πλείστων ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ πλοῦτου· ὅλοι οἱ ἄνθρω-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 492 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 19 τεύχους.

ποι αὐτοὶ γίνονται, χωρὶς ὑπερβολήν, οἱ ἴδιοι ἐπαναστάται καὶ ἀνατροπεῖς τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ δημιουργοὶ κοινωνικῶν ἀναταραχῶν, ἀνατροπῶν καὶ ἐπαναστάσεων.

6. Ἴδου λοιπὸν ἡ αἰτία ἡ ἄμεσος καὶ ἐπικίνδυνος διὰ τὴν κοινωνίαν, ἡ π λ ε ο ν ε ξ ί α πού πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ προσέξῃ ἡ Πολιτεία. Ἡ πλεονεξία εἶναι καὶ ἡ σπουδαιότερα αἰτία τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος καὶ ἀδικίας. Ὁ π λ ε ο ν έ κ τ η ς! Ὁ μὴ ἐνδιαφερόμενος, παρὰ μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ὁ διαρκῶς ἐπιζητῶν πῶς νὰ αὐξήσῃ τὰ πλοῦτή του, ἔστω καὶ ἂν πατήσῃ ἐπὶ πτωμάτων, κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον. Κάθε ἀνεβοκατέβασμα τῆς τιμῆς τοῦ χρυσοῦ ἢ τῆς λίρας· κάθε ἀναταραχὴ εἰς τὸ χρηματιστήριον τῶν ἀξιῶν· κάθε αὔξεις τῶν πρώτων ὑλῶν· κάθε ἔλλειψις ἐνὸς ἢ περισσοτέρων ἀγαθῶν, γίνεται αἰτία θησαυρισμοῦ καὶ πλουτισμοῦ διὰ τὸν πλεονέκτην. Τί καὶ ἂν ὅλοι οἱ ἄλλοι πάσχουν καὶ ὑποφέρουν. Αὐτὸς εὐρίσκει τὴν ἐλεεινὴν εὐκαιρίαν νὰ προχωρήσῃ εἰς ἀπόκρυψιν τοῦ ἐμπορεύματός του, εἰς κρυφίαν διοχέτευσιν τοῦ ὑπὸ τὴν κατοχὴν του σπανίζοντος ἀγαθοῦ, ἵνα αἰσχροκερδῶν ἠμπορέσῃ νὰ κερδήσῃ περισσότερα, νὰ θησαυρίσῃ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ ἄνομα κέρδη του, φυγαδεύων ταῦτα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διὰ συναλλαγματικῆς ἀπάτης! Ὁ πλεονέκτης ἀποφεύγει τοὺς φόρους, μάχεται κατὰ πάσης περικοπῆς τῶν ἀνόμων κερδῶν του, χρησιμοποιοῦν κάθε φανερόν καὶ κρύφιον μέσον διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ πλοῦτή του, ἀγνοῶν τὸ κοινωνικὸν σύνολον καὶ περιφρονῶν τὴν πατρίδα του, ἢ ὁποῖα τὸν προστατεύει καὶ τὸν διαφυλάττει. Τί λέγω; Λησμονεῖ καὶ περιφρονεῖ καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν πού τὸν ἔκαμεν οἰκονόμον τῶν ἀγαθῶν, ἅτινα ἐδημιούργησε καὶ τὰ ὁποῖα ἠμπορεῖ εἰς πᾶσαν στιγμήν νὰ τοῦ τὰ ἀφαιρέσῃ! Ἄλλ' ὁ πλεονέκτης τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν!

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ἀκαδημαϊκός

Ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἡ Θεία Λειτουργία τοῦ Ἰακώβου.

Τὴν 23ην Ὀκτωβρίου, ἡμέραν καθ' ἣν τιμῶμεν τὴν μνήμην τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, εἴθισται νὰ τελεῖται εἰς τινὰς ναοὺς ἢ τὸ ὄνομά του φέρουσα ὡς συντάκτου ἀρχαία Θεία Λειτουργία. Εἶναι ἔθος καλόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἔδει νὰ γενικευθῇ καὶ εἰς τιμὴν τοῦ Ἀποστόλου καὶ διὰ νὰ μὴ στεροῖται τῆς εὐκαιρίας τὸ ἐκκλησίασμα νὰ ἐμπλουτισθῇ ἢ λειτουργικῇ του ἐμπειρία μὲ τὴν ἰδιότυπον αὐτὴν τέλεσιν τῆς Θείας Εὐχαριστίας, τὴν ὄχι ὀλιγώτερον κατασκευαστικὴν ἀπὸ ὅ,τι αἱ γνωσταὶ Λειτουργίαι τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Διασυνδέσεις, ὡς ἢ ἐν λόγῳ, τοῦ ποιμνίου μὲ ὀλιγοσχημάτους περιοχὰς τῆς λατρευτικῆς παραδόσεως εἶναι λίαν ὠφέλιμοι. Τονώνουν τὴν εὐσέβειαν τοῦ λαοῦ μὲ ἀσυνήθεις τελεσιουργικὰς καὶ λεκτικὰς ὕψεις, μὲ κάτι δηλαδὴ τὸ ὁποῖον, ἐνῶ εἶναι παλαιόν, ἐλκύει ὡς πολὺν νέον καὶ ἀπρόοπτον.

Οἱ Σεβ. Μητροπολιταὶ ἄς ἐνδιαφεροῦν διὰ τὴν ἀναβίωσιν τῆς Θείας Λειτουργίας τοῦ Ἰακώβου εἰς τὴν σημερινὴν προᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας. Γνωρίζουν τὴν σημασίαν τῆς τοιαύτης ἐπαναφορᾶς καὶ ὡς ὀφειλῆς ἔναντι τοῦ ὠραίου παρελθόντος καὶ ὡς ἀνταποκρίσεως εἰς πνευματικὴν ἀνάγκην τῶν συγχρόνων πιστῶν.

Ἡ ἐν ὄψει ἐθνικῆ ἐορτῆ.

Διὰ τῆς ἐπὶ θύραις ἐθνικῆς ἐορτῆς τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, τιμῶμεν ἄθλον τοῦ Γένους ἐκ τῶν πλέον θανμασιῶν: τὴν νίκη

τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς σιδηροφράκτου φασιστικῆς αὐτοκρατορίας. Νίκην ὀφειλομένην, παρὰ τὸν προσιωνισμὸν τῶν ὑλικῶν ἀριθμῶν, εἰς τοὺς δύο αἰωνίους παράγοντας κάθε ζηλευτοῦ ἐπιτεύγματος τῆς Ἱστορίας μας: τὴν θρησκευτικὴν πίστιν καὶ τὸν ἄκρατον πατριωτισμόν.

Ἡ ἐπιτελέσασα τὸ θαῦμα 40-41 ἡρωϊκὴ γενεὰ δὲν παρῆλθεν ἀκόμῃ. Αὐτουργὸς τῆς προσφάτου ταύτης μεγάλης δόξης τοῦ Ἔθνους, αἰσθάνεται εὐλογον ὑπερηφάνειαν κάθε φορὰν ποὺ ἀνατέλλει ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου. Ἀλλὰ τὸ συναίσθημα τοῦτο σκιάζει ὁ φόβος διὰ τὰς ἐπομένους γενεάς. Ἡ τραφερὰ ἡλικία τελεῖ σήμερον καὶ εἰς τὴν χώραν μας ὑπὸ τὴν ὀλεθρίαν ἐπήρειαν τῆς σοβούσης εἰς τὴν οἰκουμένην πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς κρίσεως. Τί θ' ἀπογίνῃ; Θὰ διατηρήσῃ τὴν ταυτότητα τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς ἢ θ' ἀλλοτριωθῇ;

Ἡ Ἐκκλησία, κηδομένη ὡς πάντοτε τῆς ψυχῆς ταύτης, δὲν δύναται ν' ἀδιαφορήσῃ. Συνειδητοποιεῖ τὸ καθήκον ὅπως ἀποδυσθῇ, διὰ τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων τῆς, εἰς γενναίαν προσπάθειαν διὰ τὴν φύλαξιν τῆς νέας φυῆς ἀπὸ τὰ ἄθεα κηρύγματα τοῦ καιροῦ μας καὶ τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς μὲ τὰ ζώπυρα τῆς ἐλληνοχριστιανικῆς Παραδόσεως.

Νὰ ἐνταθῇ καὶ νὰ συμπληρωθῇ.

Καὶ εἰς τὴν χώραν μας, ἐπ' ἐσχάτων, μὲ πρωτοβουλίαν τοῦ Ἑπουργείου Κοινωνικῶν Ἑπηρεσιῶν καὶ κατὰ μίμησιν τοῦ τί γίνεται εἰς τὰ πλέον προηγμένα κράτη τῆς ὑφηλίου, διεξάγεται ἀξιέπαινος διαφωτιστικὴ ἐκστρατεία κατὰ τοῦ καπνίσματος. Μὲ τὴν λήψιν μέτρων, ὅπως ἡ ἀπαγόρευσις του εἰς δημοσίους κλει-

στοὺς χώρους καὶ μὲ γνωστοποιήσῃν, διὰ τῶν μέσων τῆς μαζικῆς ἐνημερώσεως (Τύπον, Ραδιοφώνου, Τηλεοράσεως) τῶν ὀλεθρίων ἐπὶ τῆς υἰγείας συνεπειῶν τῆς κακῆς ταύτης συνηθείας, ἐν μέρος τοῦ λαοῦ μας ἤδη ἀρχίζει νὰ σκέπεται σοβαρῶς ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ δὲν εἶναι ὀλίγοι ὅσοι τὴν ἐγκαταλείπουν.

Δὲν εἶναι ὅμως καὶ τόσοι ποὺ θὰ ἤχξειτο κανεῖς. Διὰ νὰ δώσῃ τοὺς ἀναμενομένους καρποὺς ἢ πρὸς τοῦτο μέρος τῆς Πολιτείας, πρέπει νὰ ἐνταθῇ καὶ νὰ συμπληρωθῇ. Ἡ πύκνωσις τῶν σχετικῶν μηνυμάτων τῆς Ἐπιστήμης καὶ ἡ πρόσδεσις νέων μέτρων εἰς τὰ ἤδη ληφθέντα εἶναι ἀπαραίτητοι καὶ δὴ καὶ ἐπειγούσης φύσεως.

Καὶ ἡ Ἐκκλησία, διὰ τῶν ποιμένων της, θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν τόνωσιν καὶ ἀποτελεσματικότητα τῆς ὑπὸ ἀνάληψιν προσπαθείας: μὲ τὴν ἔντυπον καὶ προφορικὴν διδασκαλίαν, μὲ τὴν καὶ ἴδιαν νοθεσίαν τῶν πιστῶν ὑπὸ τῶν πνευματικῶν των πατέρων καὶ μὲ ἄλλους ποιμαντικῶς ὀρθοὺς τρόπους.

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὁποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειράν των τόμων τοῦ Περιοδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐτησίαν συνδρομήν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΥΛΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ

Ἐορτασμός τῆς 1600ῆς ἐπετείου ἀπ' τὸ θάνατο τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μᾶς δίδει ἀφορμὴ νὰ θυμηθοῦμε, ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ ἁγίου τῆς Καισαρείας καταφάσκει ὄχι μόνο τὶς ἀνώτερες πνευματικῆς, ἀλλὰ καὶ τὶς κατώτερες ὑλικῆς ἀξίεις, οἱ ὁποῖες, ὑπὸ τὴν ἐνοποιὸν ἐπίδραση τῶν θρησκευτικῶν βιωμάτων, ἐντάσσονται στὴν ὀργανικὴ ὁλότητα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς.

Ἐὸ Μέγας Βασίλειος πρῶτα-πρῶτα μᾶς βοηθεῖ νὰ βλέπωμε μὲ συμπαθεῖς βλέμμα τὴν ὑλικὴν κτίση καὶ νὰ ἔχωμε ἐπαφὴ μὲ τὴ φύση πρὸς ἀγνὴν ἀπόλαυση αὐτῆς. Ἡ ὑλικὴ κτίση, κατὰ τὸν Μ. Βασίλειο, «τῷ ὄντι ψυχῶν λογικῶν διδασκαλεῖον καὶ θεογνωσίας ἐστὶ παιδευτήριον, διὰ τῶν ὀρωμένων καὶ αἰσθητῶν χειραγωγίαν τῷ νῷ παρεχόμενος πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ἀοράτων» (Ὁμιλία εἰς Ἐξαήμερον α', Migne Ἐ.Π. 26,16).

Ἐὸ Μ. Βασίλειος πολὺ πρὶν ἀναπτυχθῆ ἡ «φυσιολατρικὴ κίνηση», σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Γρηγόριο Ναζιανζηνό, περιγράφει ποιητικώτατα τὸ ὄραϊο ἐρημικὸ μέρος κοντὰ στὸν ποταμὸ Ἰριν, ὅπου πῆγε γιὰ νὰ μονάσῃ ἐπὶ ἓνα χρονικὸ διάστημα: «Ὁρος γάρ ἐστιν ὑψηλὸν —γράφει— βαθεῖα ὕλη κεκαλυμμένον, ψυχροῖς ὕδασι καὶ διαφανέσιν εἰς τὸ κατ' ἄρκτον κατάρρυτον. Τούτου ταῖς ὑπερείαις πεδίον ὕπτιον ὑπεστόρεσται, ταῖς ἐκ τοῦ ὄρους νοτίσι διηνεκῶς παινόμενον. Ὑλὴ δὲ τούτῳ αὐτομάτως περιφρεῖσα ποικίλων καὶ παντοδαπῶν δένδρων, μικροῦ δεῖν, ἀντὶ ἔρκους αὐτῷ γίνεται, ὡς μικρὰν εἶναι πρὸς τοῦτο καὶ τὴν Καλυψοῦς νῆσον, ἣν δὴ πασῶν πλέον Ὀμηρος εἰς κάλλος θαυμάσας φαίνεται... Φάραγγες μὲν γὰρ αὐτῷ βαθεῖαι κατὰ δύο μέρη περιερωγάσι· κατὰ πλευρὰν δὲ ἀπὸ κρημνοῦ ὁ ποταμὸς ὑπορρέων, τεῖχος ἐστὶ καὶ αὐτὸς διηνεκὲς καὶ δυσέμβατον... Ὁ δὲ μέγιστον εἰπεῖν ἔχομεν τοῦ χωρίου, ὅτι πρὸς πᾶσαν ὑπάρχον καρπῶν φορὰν ἐπιτήδειον δι' εὐ-

καιρίαν τῆς θέσεως, ἥδιστον ἔμοι πάντων καρπῶν τὴν ἡσυχίαν τρέφει, οὐ μόνον καθότι τῶν ἀστικῶν θορύβων ἀπήλλακται, ἀλλ' ὅτι οὔτε ὀδίτην τινὰ παραπέμπει πλὴν τῶν κατὰ θήραν ἐπιμυγνυμένων ἡμῖν. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ θηροτρόφος ἐστίν, οὐχὶ ἄρκτων ἢ λύκων τῶν ὑμετέρων μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἐλάφων ἀγέλας καὶ αἰγῶν ἀγρίων καὶ λαγωῦς βόσκει, καὶ εἴ τι τούτοις ὅμοιον» (Ἐπιστολὴ ἰδ' Γρηγορίῳ ἐταίρῳ, Migne Ἐ.Π. 32, 276-277).

Εἰς ἄλλην περίστασιν ὁ ἅγιος τῆς Καισαρείας περιγράφει τὸ κάλλος τῆς θάλασσης, ἣ ὁποία «περισφίγγει τὰς νήσους»! «Ἦδὺ μὲν θέαμα λευκαινομένη θάλασσα, γαλήνης αὐτὴν σταθερῶς κατεχούσης· ἠδὺ δὲ καὶ ὅταν, πραεῖαις αὔραις τραχυνομένη τὰ νῶτα, πορφύρουσαν χροάν ἢ κυανὴν τοῖς ὀρῶσι προβάλλῃ» (Ὁμιλία εἰς τὴν Ἐξαήμερον δ', Migne Ἐ.Π. 29, 92-93).

Ἐνάλογη εἶναι ἡ στάσις τοῦ Μ. Βασιλείου ἀπέναντι στὰ ὑλικά ἢ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ καὶ στὸν τεχνικὸ πολιτισμὸν. Ὁ ἱερός πατὴρ ἐξυμνεῖ «ποικίλα εἶδη τροφῶν», τὰ ὁποῖα «τῇ ἰδιότητι τῶν σωματικῶν ἀρμόζοντα παρὰ τοῦ τὰ πάντα οἰκοδομοῦντος ἐπινενόηται» (Ἐπιστολὴ β' Γρηγορίῳ, Migne Ἐ.Π. 32, 232-233). Καὶ αὐτὸς ὁ οἶνος, ὅταν χρησιμοποιῆται ὅπως πρέπει, εἶναι «δῶρον εἰς εὐφροσύνην καρδίας καὶ παραμυθία ἀρρωστημάτων». Γι' αὐτὸ ὁ Μ. Βασίλειος ἐπαναλαμβάνει μὲ τὸν Ἀπόστολο: «Εἴτε γὰρ ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε» (Α' Κορ. ι', 31).

Κάτι παρόμοιο λέγει ὁ Μ. Βασίλειος καὶ γιὰ τὰ ἐνδύματα, τὰ ὁποῖα ποικίλουν ἀνάλογα πρὸς τὴν ἐποχὴ καὶ τὴν ὥρα καὶ ἀνάλογα πρὸς τὴν τάξιν τοῦ ἀνθρώπου. «Οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ ἐγκρίνει ὁ λόγος σκεπάσματα ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ θέρους, οὔτε τὸ αὐτὸ σχῆμα τοῦ ἐργάτου καὶ τοῦ ἀναπαυομένου, τοῦ ὑπηρετοῦντος καὶ τοῦ θεραπευομένου, τοῦ στρατιώτου καὶ τοῦ ἰδιώτου ἢ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς» (Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, ἐρώτηση - ἀπόκρισις σι', Migne Ἐ.Π. 31, 1224). Ὁ Μ. Βασίλειος ὁρίζει καὶ «τί τὸ πρέπον ἐνδύμα τῷ Χριστιανῷ».

Τὸ κατ' ἐξοχήν μέσο πρὸς ἀπόκτηση τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν εἶναι ἡ ἐργασία. Ἀκόμη καὶ οἱ μοναχοὶ κατὰ τὸν ἱ. πατέρα πρέπει νὰ ἐργάζωνται (Λόγος ἀσκητικός, § 3, Migne 'E. Π. 31, 876. Τοῖς κατὰ Νεοκαισάρειαν κληρικοῖς, § 2, Migne 'E.Π. 32, 761). Σ' αὐτὴ τὴν ἀσκητικὴ νομοθεσίᾳ τοῦ ὁ Μ. Βασίλειος τονίζει τὴν ἀνάγκη τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ: «Δεῖ, —λέγει—, μετὰ πολλῆς περισκέψεως δοκιμάζεσθαι πρὸς τί ἕκαστος ἐπιτηδεῖως ἔχει καὶ οὕτως ἐγχειρίζεσθαι ὅτιοῦν ἔργον».

Ἄ Μ. Βασίλειος κοντὰ στὰ μορφωτικὰ κέντρα τῶν ἱερῶν μονῶν ἴδρυσε ἐργαστήρια τεχνῶν, στὰ ὁποῖα ἤσχοῦντο οἱ νέοι ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψη εἰδικῶν τεχνιτῶν, προπαρασκευαζόμενοι ἔτσι γιὰ τὴν ἐπαγγελματικὴ τους σταδιοδρομίᾳ (Ἔσοροι κατὰ πλάτος, ἐρώτησις - ἀπόκρισις ε', Migne 'E.Π. 31, 956-957). Ὁ ἱερός πατὴρ μνημονεύει ὡς ἐπαγγέλματα τὴν γεωργίαν, τὴν οἰκοδομικὴν, τὴν τεκτονικὴν, τὴν σκυτοτομίαν, τὴν ὑφαντικὴν, τὴν χαλκευτικὴν, τὴν νοσηλευτικὴν, τὴν ναυτικὴν, τὴν ἀρτοποιίαν καὶ τὴν μαγειρικὴν (Ἔσοροι κατὰ πλάτος, λη', Migne 'E.Π. 31, 1017).

Ἄ Μ. Βασίλειος ἐξυμνεῖ καὶ τὸν τεχνικὸ πολιτισμὸν, μὲ τὸν ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος πραγματοποιεῖ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ: «Πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς». Ὁ ἱερός πατὴρ λέγει ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν ἄνθρωπον: «Ὅλα τὰ ζῶα «δοῦλά ἐστι καὶ ὑποχείρια. Οὐ σὺ μέντοι τέχνας ἐξεῦρες καὶ πόλεις συνεστήσω καὶ ὅσα ἀναγκαῖα καὶ ὅσα πρὸς τρυφὴν ἐπενόησας; Οὐ βάσιμά σοι τὰ πελάγη διὰ τὸν λόγον; Οὐ γῆ καὶ θάλαττα ὑπηρετεῖ τῷ βίῳ τῷ σῶ; Οὐκ ἄηρ καὶ οὐρανὸς καὶ ἀστέρων χορεῖται τὴν ἑαυτῶν ἐπιδείκνυνται τάξι;» (Ὁμιλία εἰς τὸ «πρόσεχε σεαυτῷ» § 6, Migne 'E.Π. 31, 212).

Πρωτοπορευτικὰ ἦσαν καὶ ὅσα ἔλεγε ὁ Μ. Βασίλειος γιὰ τὴν κτήση καὶ τὴν χρῆση τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Οἱ παρουσιαζόμενοι ὡς ἀπόλυτοι ἰδιοκτῆτες τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ χρησιμοποιοῦντες αὐτὰ ὄχι μόνο πρὸς ἱκανοποίησι τῶν ἀναγκῶν τους, ἀλλὰ καὶ γι' ἄλλους

ἐγωϊστικούς σκοπούς, θεωροῦνται ὡς καταχραστὲς, «λωποδύται καὶ σφετερισταὶ» «τῶν ὄσων πρὸς οἰκονομίαν ἐδέξαντο»· «ἢ ὁ μὲν ἐν-
δεδυμένον ἀπογυμνῶν λωποδύτης ὀνομασθήσεται, ὁ δὲ τὸν γυμνὸν
μὴ ἐνδύων, δυνάμενος τοῦτο ποιεῖν, ἄλλης τινός ἐστι προσηγορίας
ἄξιος; Τοῦ πεινῶντός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὃν σὺ κατέχεις, τοῦ γυμνη-
τεύοντος τὸ ἱμάτιον, ὃ σὺ φυλάσσεις εἰς ἀποθήκας... Ὡστε το-
σοῦτους ἀδικεῖς, ὅσοις παρέχειν ἐδύνασο» (Ὁμιλία εἰς τὸ «Καθελῶ
μου τὰς ἀποθήκας», Migne ἘΠ. 31, 264).

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω γίνεται φανερό, ὅτι κατὰ τὸν Μ. Βασίλειο
ἡ χρῆση τῶν ὑλικῶν ἀξιῶν καὶ ἀγαθῶν πρέπει νὰ προσδιορίζεται
ἀπὸ ἀνώτερα πνευματικὰ κριτήρια καὶ νὰ συνδέεται μὲ τὶς ἀρχὲς
τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἀντιπρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

Ἡ ἐφημερίδα τῆς Ἐκκλησίας, ποῦ ἐκδίδει
ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία

Η «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

- ΠΛΗΡΟΦΟΡΕΙ ὑπεύθυνα καὶ ἀντικειμενικὰ τὸν λαὸ γιὰ τὴ δραστηριότητα τῆς Ἐκκλησίας στοὺς διάφορους τομεῖς.
- ΠΑΡΕΧΕΙ σωστὴ κατεύθυνσι στὰ διάφορα προβλήματα, ποῦ ἀπασχολοῦν σήμερα τὸν ἄνθρωπο.
- ΑΠΑΝΤΑ στις διάφορες αἰτιάσεις ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας.
- ΟΙΚΟΔΟΜΕΙ τοὺς πιστοὺς καὶ καλλιεργεῖ σ' αὐτοὺς γνήσιο ὀρθόδοξο βίωμα.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομηταὶ τῆς ἐφημερίδος τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ τὴν ἔχουν ὁδηγὸ στὴν πορεία τῆς ζωῆς τους.

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ΜΟΥ ΔΙΕΛΥΣΑΝ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ !

«Ο προσηλυτισμός των Ίεχωβάδων διέλυσε ετυχισιμένη οικογένεια». Αὐτός είναι ὁ τίτλος ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος, ἡ ὁποία ἐσχολίασε πρόσφατη δίκη, με̄ μηνυτὴ τὸν κ. Ν.Τ., σύζυγο καὶ πατέρα δύο τέκνων.

Μετὰ ἀπὸ προσεκτικὴ μελέτη τῶν δημοσιευμάτων τοῦ καθημερινοῦ τύπου πρέπει νὰ ἐπισημανθοῦν τρία σημεῖα τῆς χιλιαστικῆς τακτικῆς:

α) Ἡ Ἑταιρία τοῦ Μπρουκλιν εἶναι ἀδίστακτη. Προχωρεῖ ἀκόμη καὶ στὴ διάλυσι τῆς οἰκογενείας τῶν θυμάτων της στὴν περίπτωσι πού δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα προσχωρήσεως σ' αὐτὴν καὶ τῶν δύο συζύγων, μάλιστα ὅταν τὸ ἄλλο συζυγικὸ μέλος ἐναντιώνεται στὴν «ὀργάνωσι».

β) Ἡ χιλιαστικὴ ἡγεσία εἶναι ἀδίστακτη. Προκειμένου νὰ ἐπιτύχη τὴν ἀποδέσμευσι τῶν θυμάτων της ἀπὸ τὸ «ἐχθρικό» περιβάλλον διαβολοποιεῖ στὴ «σκέψι» τῶν ὁπαδῶν της ἀκόμη καὶ τὰ πιδ̄ προσφιλεῖ των πρόσωπα, τὸν σύζυγο ἐναντι τῆς συζύγου, τὸν πατέρα ἐναντι τῶν παιδιῶν!

γ) Ἡ χιλιαστικὴ ὀργάνωσι εἶναι ἀδίστακτη, γιατί «πέθει» τὰ θύματά της νὰ ψεύδωνται ἀσύστολα, προκειμένου νὰ ἐξαπατήσουν τὰ «ὄργανα τοῦ διαβόλου», δηλαδὴ τοὺς δικαστὲς τῆς «Ἐλληνικῆς Δημοκρατίας».

Σχετικὰ με̄ τὴν περίπτωσι τῆς οἰκογενείας τοῦ κ. Ν. Τ. ἡ ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα ἀναφέρει: «Ὅπως κατέθεσεν ὁ μηνυτής, ἐζουσαν με̄ τὴν σύζυγόν του Γεωργίαν καὶ τὰ δύο παιδιὰ τους εὐτυχισιμένα, ἕως ὅτου ἡ πεθερὰ καὶ οἱ λοιποὶ κατηγορούμενοι ἤρχισαν νὰ τὴν «κατηχοῦν» καὶ νὰ τὴν τροφοδοτοῦν με̄ περιοδικὰ τῶν λεγομένων «μαρτύρων τοῦ Ίεχωβά». Ἀπὸ τότε, ἡ σύζυγός του ἤρχισε νὰ τὸν χλευάζη ὅταν ἔκανε τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, εἰς τοὺς χλευασμοὺς δὲ αὐτοὺς προσετέθη ἀργότερον καὶ ὁ ἡλικίας 17 ἐτῶν υἱός των —ὁ ὁποῖος προσηλυτίσθη καὶ αὐτός. Ἐπίλογος, εἶπεν ὁ μηνυτής, ἦτο νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ ἡ σύζυγος καὶ ὁ υἱός του».

Τὴν μαρτυρία αὐτὴ ἐπιβεβαίωσε καὶ ἡ μητέρα τοῦ μνηστοῦ καὶ γιὰ τὸ 17χρονοῦ θύματος τοῦ χιλιασμοῦ: «Ἡ νύφη μου ἐγκατέλειψε τὸν γιό μου, διότι μὲ τὴν πλύση ἐγκεφάλου ποῦ τῆς ἔκαναν, τὸν ἔβλεπε ὡς σατανᾶ μὲ κέρατα. Ὁ ἐγγονός μου, ποῦ μὴθήθηκε ἐπίσης, ἔβλεπε τὸν πατέρα του σὰν φάντασμα».

Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἐπαληθεύουν τὶς διαπιστώσεις μας, βασισμένες σὲ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις, γιὰ τὶς ὁποῖες θὰ μιλήσουμε σὲ ἄλλα ἄρθρα μας. Ναι, ἡ χιλιαστικὴ ὀργάνωσι δὲν διστάζει νὰ διαλύει οἰκογένειες καὶ νὰ «πεῖθει» συζύγους καὶ ἀγγλικά παιδιὰ πῶς ὁ ἐναντιούμενος σύζυγος καὶ πατέρας εἶναι ὁ ἴδιος ὁ... «διάβολος» καὶ γι' αὐτὸ ἐναντιώνεται στὴν «ἀλήθεια». Ὅμως ὁ «Ἰεχωθά» ἀπαλλάσσει τὶς «πιστὲς σ' αὐτὸν» συζύγους ἀπὸ τὸ σεβασμὸ σ' ἕνα τέτοιο σύζυγο καὶ τὰ τέκνα ἀπὸ τὴν ἐντολὴ «τίμα τὸν πατέρα σου...». Καὶ ἡ ἡγεσία τοῦ Μπροῦκλιν συνεχίζει:

— Ἐδῶ δὲ μιλάει ὁ Θεὸς γιὰ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς πατέρες, ἀλλὰ μόνο γιὰ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς «ὀργάνωσης τοῦ Ἰεχωθά». Ὅπως ἄλλωστε καὶ ὁ Ἀπόστολος ποῦ ὑποχρεώνει τὶς συζύγους νὰ σέβωνται, νὰ τιμοῦν καὶ νὰ ἀγαποῦν τοὺς συζύγους των ἀναφέρεται μόνο στοὺς συζύγους ποῦ εἶναι «στὴν ἀλήθεια τοῦ Ἰεχωθά», δηλαδὴ ποῦ ἀναγνωρίζουν τὴν «ὀργάνωσι» σὰν ἐκπρόσωπο τοῦ «Ἰεχωθά».

Αὐτὴ εἶναι ὁ πρᾶξι ἡ ἄποψι τῆς χιλιαστικῆς Ἐταιρίας. Δὲν ἔχει σημασία τί γράφεται ἐπίσημα στὰ χιλιαστικὰ ἔντυπα μὲ σκοπὸ νὰ καλυφθῇ πίσω ἀπὸ τὸ προσωπεῖο τὸ ἀληθινὸ πρόσωπο τῆς ἡγεσίας τοῦ Μπροῦκλιν. Κάθε ἐναντιούμενος εἶναι ὄργανο τοῦ διαδόλου, ἔστω καὶ ἐὰν αὐτὸς τυχαίνει νὰ εἶναι τὸ πιὸ ἀγαπητὸ πρόσωπο, ὁ σύζυγος, ὁ πατέρας! Πίσω ἀπὸ τὸ προσφιλὲς αὐτὸ πρόσωπο κρύβεται ὁ διάβολος. Καὶ τὸ διάβολο πρέπει νὰ τὸν ἀποφεύγουμε, νὰ τὸν μισοῦμε θανάσιμα! Αὐτὴ εἶναι ἡ τακτικὴ τῆς χιλιαστικῆς ἡγεσίας καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε τὴν αἰτία τῆς διαλύσεως τῆς οἰκογενείας τοῦ κ. Ν. Τ. καὶ τῶν τόσων ἄλλων χιλιάδων οἰκογενειῶν σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο.

Ἄλλὰ στὸ θέμα αὐτὸ θὰ ἐπανέλθουμε. Ὅμως ἐδῶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπογραμμίσουμε μιὰ ἄλλη βασικὴ λεπτομέρεια ἀπὸ τὴν ἴδια δίκη. Ἡ ἐφημερίδα ἀναφέρει: «Ἡ ἄποψις τῶν κατηγορουμένων ἦτο ὅτι οὐδένα προσηλύτισαν καὶ ὅτι οἱ προσερχόμενοι εἰς τὸν Χιλιασμὸν, μελετοῦν μόνοι τους τὴν Ἁγία Γραφή, βλέπουν τὴν Ἀλήθεια καὶ προσέρχονται».

Πόσο ὅμως αὐτὰ εἶναι ἀληθῆ ἀπέδειξε ἡ περίπτωσις τῆς «καλῆς μαγείρισσας» «κυρᾶ - Βασιλικῆς Χ.», ἡ ὁποία κατὰ τὸ δημοσίευμα

ἄλλης ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος «ἔδειξε τὴν ἀνεσι λόγου τοῦ διέθετε γύρω ἀπὸ τὰ κηρύγματα τῆς αἰρέσεώς της». Ὅταν ὅμως ὁ πρόεδρος τὴν ἐρώτησε «Τί γνώσεις ἔχεις;», ἀπάντησε:

— Διαβάζω τὴν Ἁγία Γραφή.

«Μέχρι τί τάξι ἔχεις πάει στὸ σχολεῖο;», ρώτησε πάλι ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου.

— Δυστυχῶς δὲν ξέρω γράμματα! Ἦταν ἡ καταπληκτικὴ ἀπάντησι τῆς κυρᾶ - Βασιλικῆς, τῆς «καλῆς μαγείρισσας».

Ἡ ἐφημερίδα καταλήγει: «Ἔτσι ἔδειξε ἡ κ. Βασιλικὴ Χ... μὲ τί τρόπο... ἐδιάβαζε τὰ ἀρχαῖα κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς τοῦ τόσο δύσκολα μποροῦν νὰ ἐρμηνεύσουν ἀκόμα καὶ οἱ Θεολόγοι».

Βέβαια ἡ ἀγράμματη κυρᾶ - Βασιλικὴ θὰ ἰσχυρισθῆ πὼς ἡ διαπίστωσι τοῦ δημοσιογράφου ὅτι «σπουδαγμένοι» θεολόγοι δὲν μποροῦν νὰ ἐρμηνεύσουν εὐκολὰ τὰ κείμενα τῶν Ἁγίων Γραφῶν δὲν ἀποδεικνύει καὶ τὴν ἴδια ἀνίκανη γιὰ τὸ ἔργο αὐτό. Γιατί ὁ Θεὸς διέλεξε τοὺς ἀγραμμάτους, γιὰ νὰ καταισχύνη τοὺς σοφοὺς τοῦ κόσμου τούτου! Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἴδια μπορεῖ νὰ ἐρμηνεύη καλλίτερα ἀπὸ αὐτοὺς τὴν Ἁγία Γραφή καὶ νὰ εἶναι ὄχι μόνο «καλὴ μαγείρισσα» ἀλλὰ καὶ «σπουδαία θεολόγος», διδαγμένη ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν «Ἰεχωῶδᾶ».

Ἄλλὰ καὶ στοὺς ἰσχυρισμοὺς αὐτοὺς οἱ κατηγορούμενοι τῆς δίκης ψεύδονται μαζὶ μὲ τὴν κυρᾶ - Βασιλική. Γιατί ἡ ὀργάνωσί τους τοὺς ἀπαγορεύει νὰ μελετοῦν τὴν Ἁγία Γραφή καὶ νὰ τὴν ἐρμηνεύουν οἱ ἴδιοι. Τὴν «πνευματικὴ τροφή» τὴν παραθέτει τὸ Μπροῦκλιν, «καλομαγειρευμένη», ἔτοιμη, ὄχι ἡ «κυρᾶ - Βασιλική, ἡ καλὴ μαγείρισσα». Ἡ περίφημη «ἀλήθεια» τῶν χιλιαστῶν δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ οἱ ἴδιοι «εἶδαν» μελετώντες τὴν Ἁγία Γραφή, ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ διδάσκει τὸ Μπροῦκλιν, μέσω τῶν χιλιαστικῶν ἐντύπων. Καὶ γιὰ νὰ μὴ μείνη καμμιὰ ἀμφιβολία, πὼς ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, παραπέμπω κάθε ἐνδιαφερόμενο στὰ δύο βιβλία μου: «Ἡ Δικτατορία τοῦ Μπροῦκλιν», καὶ «Ἡ Σκοπιὰ: Ζωηρότερο Φῶς ἢ πυκνότερο σκότος;». Ἐκεῖ ὑπάρχουν πολλὰ ἀποδείξεις, ποὺ ἀποκαλύπτουν τὴ μέθοδο τῆς χιλιαστικῆς ἡγεσίας, ἡ ὁποία συνοφίζεται στὰ ἐξῆς:

— Προκειμένου νὰ ἐξαπατήσουμε τὸ διάβολο καὶ τὰ ὄργανά του, τοὺς κυβερνήτες, τοὺς δικαστὲς κ.ο.κ., ἐπιτρέπεται κάθε μέσο, ἀκόμη καὶ τὸ ψεῦδος!

Ἰδού, ἐπὶ παραδείγματι, ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ στοιχεῖα: Τὸ ἐπίσημο ὄργανο τοῦ Μπροῦκλιν, τὸ περιοδικὸ «Σκοπιά», ποῦ λογίζεται ἀπὸ τοὺς χιλιαστὲς σὰν «κανάλι τοῦ Ἰεχωῶθ», ἀναφέρει: «Ἡ Γραφή εἶναι ἓνα ὀργανωτικὸ βιβλίον καὶ ἀνήκει στὴ χριστιανικὴ ἐκκλησία ὡς μία ὀργάνωσις, ὅχι σὲ ἄτομα, ἄσχετα μὲ τὸ πόσο εὐλιχρινὰ πιθανὸν νὰ πιστεύουν ὅτι μποροῦν νὰ ἐρμηνεύουν τὴ Γραφή. Γι' αὐτὸ ἡ Γραφή δὲν μπορεῖ νὰ κατανοηθῆ κατάλληλα χωρὶς τὴν ὀργανωτικὴν ὀργάνωσιν τοῦ Ἰεχωῶθ ὑπ' ὄψιν» (Σκοπιά 1968 σελ. 11).

Ἄρα λοιπὸν ἡ «κυρὰ Βασιλική» καὶ οἱ «περίφημοι» ἀπολογηταὶ τοῦ χιλιασμοῦ στὴ δίκη ποῦ ἀναφέραμε, ἀλλὰ ἡ χιλιαστικὴ ὀργάνωσις «ἐρμηνεύει» τὴν Ἁγία Γραφή.

Χωρὶς τὴν πλύσιν ἐγκεφάλου τοῦ Μπροῦκλιν, οἱ κατηγορούμενοι τῆς δίκης καὶ τὰ θύματά τους δὲν θὰ μπορούσαν ποτὲ νὰ γνωρίσουν «τὴν ἀλήθειαν». Χωρὶς αὐτὴν ἡ «κυρὰ - Βασιλική» θὰ κρατοῦσε μόνον τὸν τίτλον τῆς «καλῆς μαγείρισσας» καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ κ. Ν.Τ. θὰ ἐσώζετο. Οἱ ἑφημερίδες δὲν θὰ ἔγραφαν ποτὲ μὲ μεγάλους τίτλους: «Ὁ προσηλυτισμὸς τῶν Ἰεχωῶθων διέλυσε εὐτυχισμένην οἰκογένειαν».

Πρὸς. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Τὴν 7η Νοεμβρίου, ἡμέρα Τετάρτη καὶ ὥρα 5 μ.μ., στὴν αἴθουσα τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας» (Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140) ἀρχίζουν τὰ μαθήματα τοῦ Ε' κύκλου τοῦ «Φροντιστηρίου Ἀντιμετωπίσεως Αἰρέσεων» τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. Ἐκτὸς τῶν βασικῶν μαθημάτων (ἔκθεσι τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἀγιογραφικὴ ἀναίρεσις καὶ αὐτοαναίρεσις τῆς πλάνης) θὰ διδασκοῦν καὶ εἰδικὰ μαθήματα σχετικὰ μὲ τὶς νεοφανεῖς «αἵρέσεις». Συνιστοῦμε στοὺς ἑφημερίους τῆς περιοχῆς νὰ ἐπιλέξουν καὶ νὰ ἀποστείλουν γιὰ ἐκπαίδευσιν ἓνα λαϊκὸ συνεργάτη τους (ἄνδρα ἢ γυναῖκα, ἡλικίας 18-55 ἐτῶν). Πληροφορίες: Τηλ. 719.161.

ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΚΑΥΣΟΚΑΛΥΒΙΤΗΣ

Ὁ πεισματάρης ιδεολόγος

Αὐτὸς ὁ ΙΗ' αἰῶνας στάθηκε ὁ πιὸ λαμπρὸς καὶ πιὸ σπουδαῖος γιὰ τὴ τουρκοκρατούμενη ρωμιοσύνη. Ὁχι μόνο γιὰ τὶς νέες ιδέες, ποὺ ρίχναν λάδι στὴν ἀσβεστη ἐπαναστατικὴ φλόγα, ἀλλὰ, περισσότερο, γιὰ τοὺς λογάδες, ποὺ παρουσιάστηκαν στὸν αἰῶνα αὐτό. Τοὺς ἄνδρες, δηλαδή, ποὺ συντήρησαν τὴ φλόγα αὐτὴ καὶ παρασκεύασαν τὴν πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ συγκρότηση τοῦ γένους.

Στὴν κατηγορία αὐτὴ ἀνήκει καὶ ὁ Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης.

Γεννήθηκε στὴν Πάτρα γύρω στὸ 1713. Οἱ γονεῖς του ἦταν Ἑβραῖοι, ποὺ ἔγιναν χριστιανοί. Ποὺ ἄλλαξαν δηλαδή, τὸ Νόμο μὲ τὴ Χάρη. Τὴ σκληρότητα μὲ τὴν ἀπαλότητα. Ἡ καταγωγή του αὐτὴ τοῦ δημιούργησε μιὰ αὐστηρότητα ἀσυνήθιστη. Ἀργότερα, μάλιστα, θὰ τὸν γεμίσει πίκρες, ὅταν κάποιοι κακεντρεχεῖς θὰ τὸν κατηγορήσουν γιὰ προδότῃ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἐκανε λαμπρὸς σπουδὲς κάτω ἀπὸ τὴν προστασία κάποιου θείου του ἐπισκόπου στὴ Βλαχία. Πρῶτα σπούδασε στὴν Πατριαρχικὴ Ἀκαδημία, μετὰ στὴν Πάτμο, κοντὰ στὸ φημισμένο δάσκαλο Γεράσιμο τὸ Βυζάντιο καὶ τέλος στὴ Σχολὴ τῶν Ἰωαννίνων, ποὺ δίδασκε ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης. Οἱ σπουδὲς του ἦταν φιλοσοφικὲς, θεολογικὲς καὶ φιλολογικὲς. Τὸν συγκίνησε, ὅμως, ἡ γραμματικὴ καὶ μ' αὐτὴ θὰ ἀσχοληθεῖ στὰ ὑστερότερα χρόνια του.

Σὰν πέρασε ἡ περίοδος τῆς μαθητείας, ξεκίνησε γιὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος. Εἶχε πάρει τὴν ἀπόφαση πιὰ νὰ ἀκολουθήσει τὴν μοναχικὴ ζωὴ. Ἀφιερωμένος στὰ γράμματα ἔδλεπε τὴν καλλιέργειά τους μόνο μέσα στὸν «μονήρη βίον». Ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρὰ καὶ ἡ αὐστηρότητα τῆς ἀνατροφῆς του καὶ τὸ ἀσυμβίβαστο τοῦ χαρακτήρα του, τὸν ὀδηγοῦσαν στὴν ἐκλογή αὐτὴ. Ἔτσι γίνεται μοναχὸς στὰ Καυσοκαλύβια. Γι' αὐτό, κατὰ τὴν ἀγιορειτικὴ συνήθεια, πῆρε τὴν προσωνομίαν Καυσοκαλυβίτης.

Στὸ κελί του, παράλληλα μὲ τὰ μοναχικά του καθήκοντα, δίδασκε γραμματικὴ τοὺς νέους μοναχοὺς. Ἔτσι σὲ λίγο ἀπόκτησε φήμη ἱκανοῦ δάσκαλου.

Τὸ 1749, ἐπὶ Πατριάρχου Κυρίλλου Ε΄, ἰδρύθηκε στὴν Μονὴ Βατοπεδίου ἡ περίφημη Ἀθωνιάδα, πού ἀργότερα θὰ γινόταν Ἀκαδημία. Γιὰ τὴ σύστασή της εἶχαν βοηθήσει χρηματικά πολλοὶ κληρικοὶ καὶ φιλογενεῖς λαϊκοί. Στὸν ὀργανωτικόν, ὅμως, τομέα πολὺ δούλεψε ὁ Νεόφυτος, πού ἀνάλαβε καὶ τὴ σχολαρχία.

Στὰ χρόνια ἐκεῖνα, μὰ πολλὲς φορές καὶ στὰ σημερινά, ὁ διευθυντὴς μιᾶς Σχολῆς, ἀνάλογα μὲ τὸ ἔργο του, ἐπηρέαζε τὴν ἐξέλιξή της. Μποροῦσε π.χ. μὲ τὴ διδασκαλία του νὰ τῆς δώσει αἴγλη πανελλαδική κι ἔτσι ν' αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸ τῶν μαθητῶν ἢ νὰ ἐξασφαλίσῃ οἰκονομικὰ μέσα. Γι' αὐτὸ παρατηροῦμε πολλὲς Σχολές νὰ ἀκμάζουν κατὰ τὴ σχολαρχία μιᾶς προσωπικότητας καὶ νὰ παρακμάζουν σὰν ἀλλάξουν σχολάρχῃ. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ στὴ Βατοπεδινὴ Σχολή. Ὁ Νεόφυτος ἀπέτυχε. Ἡ συντηρητικότητά του καὶ ἡ αὐστηρότητα τοῦ χαρακτῆρα του, ξεσήκωσαν τοὺς μαθητῆς. Ὁ ἀσκητὴς φιλόλογος δὲν εἶχε τὴν πείρα γιὰ τὴ σωστὴ διαπαιδαγώγησι τῶν νέων, πού ἀνάλαβε.

Ἡ μεγάλη ἀντίδρασι τῶν μαθητῶν πεισμάτωσε τὸ δάσκαλο. Τὸ ἀδιέξοδο ἦταν ἀναπόφευκτο. Γιὰ νὰ ἠσυχάσουν τὰ πνεύματα οἱ ἀγιορειτεὲς κάλεσαν τὸ 1753 τὸν Εὐγένιο Βούλγαρη ν' ἀναλάβῃ τὴ σχολαρχία. Μαζί του, γιὰ λιγιστὸ χρόνον, ἔμεινε καὶ ὁ Νεόφυτος. Μετὰ παραιτήθηκε καὶ ἔφυγε γιὰ τὰ Κουσουκαλύδια.

Φαίνεται, πὼς οἱ δυὸ παλιοὶ φίλοι ψυχράνθηκαν. Φταίχτης ἦταν, μᾶλλον, ὁ Νεόφυτος. Ὁ πληγωμένος του ἐγωϊσμὸς καὶ ὁ ἐριστικὸς τρόπος του ἔκαναν ἀδύνατη τὴ συνεργασία τῶν δυὸ δασκάλων. Ἔτσι μένει μόνος ὁ Εὐγένιος καὶ στίς μέρες του ἡ Σχολὴ ἀποκτᾷ μεγάλη φήμη.

Τὸ 1758 ἀποχωρεῖ ὁ Βούλγαρης καὶ ξαναγίνεται σχολάρχῃς ὁ Νεόφυτος, πού στὸ μεταξὺ ἔχει ἀλλάξῃ νοοτροπία καὶ φέρεται πὺρ συγκαταβατικὰ στὴ νεότητα. Δὲν μένει, ὅμως, παρὰ ἓνα χρόνον. Μιὰ μεγάλη θεολογικὴ ἔριδα, πού αὐτὸς προκάλεσε, τὸν παρασέρνει.

Εἶναι ἡ περίφημη διαμάχη γιὰ τὰ μνημόσυνα. Ἡ γνωστή, σὰν «κίνημα τῶν Κολλυβάδων». Ἀρχισε στὰ 1754 στὴ Σκήτη τῆς Ἁγίας Ἄννης καὶ στὴ συνέχεια ἀπλώθηκε σ' ὅλο τὸ Ἅγιο Ὄρος. Ἡ ὄλη ὑπόθεση ξεκίνησε ἀπὸ μιὰ παρεξήγηση καὶ ἓνα πείσιμα καὶ ὅπως γίνεται σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις, τράδηξε στὰ ἄκρα.

Μέχρι τότε τὰ μνημόσυνα γίνονταν τὸ Σάββατο. Ἐπειδὴ, ὅμως, ἦταν ἐργάσιμη μέρα, οἱ μοναχοὶ τῆς Ἁγίας Ἄννης σκέφτηκαν νὰ τὰ τελοῦν τὶς Κυριακὲς. Βρῆκαν, ὅμως, ἀντίθετους ἄλλους μοναχοὺς, ποὺ ὑποστήριξαν μὲ ἐμμονὴ τὴν ἀρχαία παράδοση τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀρχηγὸς στὴν κίνηση αὐτὴ ἦταν ὁ Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης. Μέλη τῆς ἦταν οἱ λογιότεροι πατέρες τοῦ Ὄρους, ὅπως ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, ὁ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, ὁ Μακάριος Νοταρᾶς καὶ ἄλλοι. Ἡ πλειοψηφία, ὅμως, τῶν μοναχῶν ἀκολούθησε τοὺς Ἀγιαννανίτες πατέρες. Καὶ ὅπως γίνεται συνήθως, οἱ λιγότεροι ἔγιναν στόχος τῶν πολλῶν, ποὺ ἄρχισαν κοροϊδευτικὰ νὰ τοὺς ἀποκαλοῦν «Κολλυβάδες».

Γιὰ τὴ λύση τοῦ ζητήματος συγκροτήθηκαν δυὸ Σύνοδοι, ποὺ στὴν ἀρχὴ ἀφόρισαν τοὺς Κολλυβάδες, ὥσπου τὸ 1819 ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε' ἔδωσε συμβιβαστικὴ καὶ ὀριστικὴ πιά λύση τοῦ ζητήματος. Στὸ μεταξύ, ὅμως, εἶχαν διωχθεῖ οἱ Κολλυβάδες ἀπὸ τὸ Ὄρος, ἐκτὸς τοῦ Νικόδημου τοῦ Ἀγιορείτη.

Κύριος στόχος, βέβαια, ὑπῆρξε ὁ Νεόφυτος. Τὸν ἔδρισαν χυδαιότατα. Τὸν εἶπαν «ραβδίνο» καὶ τὸν κατάγγειλαν σὰν προδότη τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἔριδες στὸ Ἅγιο Ὄρος φθάνουν, πολλὲς φορές, σὲ ἀνοίκεια ὄρια. Ἰδιαιτέρως οἱ ἀγιαννανίτες, σὲ λίβελλό τους, τὸν κατηγοροῦσαν, πὼς μιὰ καὶ προέρχεται «ἐξ Ἰουδαίων» νοσταλγεῖ τὴν ἀργία τοῦ Σαββάτου.

Τὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων εἶχε σκοπὸ νὰ σπάσει τὸν κλοιό, ποὺ πλέξανε μεταγενέστερες παραδόσεις καὶ νὰ ξαναγυρίσει τὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ στὴν ἀρχαία παράδοση. Ἦταν μιὰ ἀφύπνιση τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἦταν μιὰ νοσταλγία γιὰ

τήν αναδίωση τῆς ἀγνῆς ζωῆς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, συνταιριασμένης θαυμάσια μὲ τὸ καινοτόμο πνεῦμα τῆς ἐποχῆς.

Ὁ διωγμὸς τῶν Κολλυβάδων ἀπ' τὸ Ὅρος εἶχε καὶ τὶς εὐχάριστες συνέπειές του. Τὸ σκόρπισμά τους σὲ διάφορες ἐπαρχίες δημιούργησε ἐστίες ἀναμορφωτικῆς γιὰ τὴν παιδεία. Ἔτσι στὰ μέρη, ποὺ θρέθησαν, ἰδιαίτερα μάλιστα στὴ Σικιάθω, ἔγιναν φάροι, ποὺ ἐπηρέασαν τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου, μέχρι σχεδὸν τὶς μέρες μας.

Ὁ Νεόφυτος φεύγοντας, τὸ 1759, ἀπὸ τὸ Ἅγιο Ὅρος πῆγε σχολάρχης στὴ Χίο. Ἐκεῖ δημιούργησε τὰ ἴδια πάνω-κάτω ζητήματα, ὅπως καὶ στὴν Ἀθωνιάδα. Σχολαστικός, συντηρητικὸς καὶ αὐστηρὸς ἀσκητῆς, δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ στεριώσῃ στὴν κοσμοπολίτικη καὶ ἐκμοντερνισμένη Χίο. Μὲ ὑπόδειξη τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἐφραίμ, παραιτεῖται τὸ 1763 καὶ ἀποφεύγει νέα ὀδυνηρὴ περιπέτεια.

Τὰ ἐπόμενα τέσσερα χρόνια διδάσκει στὴν Ἀδριανούπολη καὶ ἀμέσως μετὰ στὸ Βουκουρέστι. Ὁρμητός, γεμάτος γνώση καὶ μὲ ἐρευνητικὸ ἔργο διορίζεται καθηγητῆς τῆς γραμματικῆς στὴν ἐκεῖ Ἀκαδημία. Ἐχει πιά τελειῶς ἀλλάξει. Ἐχει ἐγκαταλείψει τὶς αὐστηρότητες καὶ τοὺς συντηρητισμούς. Ἔτσι μπορεῖ νὰ δεῖ μὲ ἄλλο μάτι τὰ σφάλματά του καὶ νὰ μὴ τὰ ἐπαναλάβῃ. Ἐπιπλέον ἀναγνωρίζει, πῶς ἡ μέθοδος διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων κειμένων, ποὺ ἐπικρατοῦσε ἐκεῖνα τὰ χρόνια, ἡ «ψυχαγωγία», στὴν οὐσία ταλαιπωρεῖ τοὺς μαθητές, καὶ τὴν ἀλλάζει.

Ὁ ὄρος «ψυχαγωγία», γιὰ τὴν μέθοδο αὐτὴ, σήμερα ἀκούγεται ὡς ἐφημισμός. Ὁ μαθητῆς δὲν μετέφραζε μία - μία τὶς λέξεις τοῦ κειμένου, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ γράφει γιὰ τὴν κάθε λέξη μιὰ ἢ περισσότερες συνώνυμες καὶ νὰ τὶς ἀποστηθίζει. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὄχι μόνον δὲν γινόταν σωστὴ μετάφραση τοῦ ἀρχαίου πρωτοτύπου, ἀλλὰ καὶ τὸ κείμενο ἔχανε τὴν πνευματικὴ του ἰκμάδα καὶ θρῆσκόνταν μακριὰ ἀπὸ κάθε αἰσθητικὴ θεώρηση. Ὁ Νεόφυτος ἀντὶ τῆς μεθόδου αὐτῆς ἐφάρμοσε τὴν «μονολεκτικὴ ἐξήγηση». Ὁ μαθητῆς δηλαδὴ μάθαινε νὰ μεταφράζῃ μιὰ-μιὰ τὶς λέξεις τοῦ κει-

μένου και να αποδίδει τὸ νόημα στὴ σύγχρονη γλῶσσα. Ἡ νέα μέθοδος ἀνακούφισε τοὺς μαθητὲς και εἶχε εὐεργετικὸ ἀποτέλεσμα γιὰ τὴν παιδεία.

Ἡ ἀποκορύφωση, ὅμως, τοῦ ἐρευνητικοῦ του ἔργου εἶναι ἡ ἔκδοσι τοῦ τέταρτου διδλίου τῆς γραμματικῆς τοῦ Θεόδωρου Γαζῆ με δικό του ὑπομνηματισμό. Τὰ ὑπομνήματα αὐτὰ στάθηκαν τόσο ἐπιτυχῆ, ὥστε κίνησαν τὸ θαυμασμὸ τῶν Γερμανῶν και Ὀλλανδῶν φιλολόγων.

Δυστυχῶς ὁ ἀειπλόμητος Νεόφυτος δὲν κάθησε στὸ Βουκουρέστι γιὰ πολὺ. Τὸ 1770 φεύγει γιὰ τὴν Τρασουλδανία. Τὸν βρίσκουμε στὴν πόλη Brasov. Τί πῆγε νὰ κάνει ἐκεῖ μᾶς εἶναι ἀγνωστο. Φαίνεται, πῶς τὸν τράδηξε κάποια δελεαστικὴ πρόταση. Γιὰ τὴν ἐνεργειὰ του αὐτὴ θὰ μετανοιώσει πικρά. Στὴ Τρασουλδανία δὲν ἔμεινε παρὰ τρία χρόνια. Ἴσως τὰ πράγματα νὰ μὴν ἦταν, ὅπως τὰ περιμένα, ἢ ὅπως τοῦ τὰ παρουσίασαν. Γεγονὸς εἶναι, ὅτι τὸ 1773 ξαναγυρίζει στὸ Βουκουρέστι, ἀλλὰ δὲν καταφέρνει νὰ διοριστεῖ στὴν Ἀκαδημία. Μὲ χίλιες - δυὸ δυσκολίες διορίζεται στὴν Αὐθεντικὴ Ἀκαδημία τοῦ Ἁγίου Σάββα, ποὺ ἦταν κατώτερη Σχολή.

Στὴ Βλαχία ὁ Νεόφυτος πέρασε δύσκολες μέρες. Μὴν ἀντέχοντας τὴ στέρηση, παρακάλεσε τὸν Εὐγένιο Βούλγαρη νὰ τοῦ βρεῖ καμμιά διδασκαλικὴ θέση. Χωρὶς, ὅμως, ἀποτέλεσμα. Ἔτσι ρίξωσε ἀποκαρδιωμένος στὸ φτωχικὸ του δωμάτιο ἐκεῖ στὸ Βουκουρέστι.

Ἡ εὐκαιρία, ὅμως, δὲν ἔλειψε. Τὸ 1783 τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο κάλεσε τὸν Κausοκαλυβίτη μοναχό, καθηγητὴ στὴν Πατριαρχικὴ Ἀκαδημία. Ἀρνήθηκε, ὅμως, νὰ δεχθεῖ τέτοια θέση, ὅσο τιμητικὴ κι ἂν ἦταν. Τὸ ταξίδι εἶναι κουραστικὸ και φοδᾶται, ὁ γέροντας πιὰ Νεόφυτος, μὴ τυχὸν «νεκρὸς τε ἅμα και ἀταφος καθ' ὁδὸν ἐκτροφυῆσασθαι», ὅπως γράφει στὴν ἀπάντησή του πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη.

Ἡ χρονολογία τοῦ θανάτου του δὲν εἶναι ἀκριβὴς. Πιθανότερος χρόνος εἶναι τὸ 1784. Πέθανε ὁ δάσκαλος σὲ μεγάλῃ φτώχεια και στὴν ἀφάνεια. Οἱ μόνοι, ποὺ λυπήθηκαν, ἦταν οἱ μαθητὲς του. Σὲ

ἐπιγράμματα, πού ἔγραφαν πολλοὶ ἀπ' αὐτοῦς, ξεχειλίζει ἡ ἀγάπη τους γιὰ τὸ φτωχὸ δάσκαλο. Ἀνώνυμος μαθητῆς ἔγραψε σέ ἱαμβικὸ ἐπίγραμμα.

«Σοφοῦ γέροντος τῆδε ἔγκειται δέμας
ὃ πατρίς Ἑλλάς, νεόφυτος κλῆσις πέλει.

Βίβλοι τε πολλοὶ καὶ μαθηταὶ μυρίοι

Ὅσος δ' ὁ μισθὸς οἶδ' ὁ Κύριος μόνος».

«Βίβλοι τε πολλαί». Πραγματικὰ ὁ Νεόφυτος ἦταν φιλόπονος καὶ παραγωγικώτατος συγγραφέας, ἀλλὰ καὶ μεθοδικὸς ἐρευνητῆς. Τὰ φιλολογικὰ του ἔργα: «Σχόλια εἰς τὸν Θουκυδίδην», «Σχόλια εἰς τὴν Ἠθικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους», «Ἐξήγησις τοῦ περὶ φιλίας λόγου τοῦ Λουκιανοῦ καὶ τοῦ περὶ τυρρανίας», μὲ ἀποκορύφωση τὸ ὑπόμνημά του στὸ Δ' βιβλίον τοῦ Γαζῆ, ἔγιναν αἰτία γιὰ μεγάλη συζήτηση στοὺς φιλολογικοὺς κύκλους τῆς Εὐρώπης.

Ὁ ἀκάματος φιλόλογος ἔχει καὶ σπουδαῖο ὑμνογραφικὸ καὶ θεολογικὸ ἔργο. Ἐδῶ ἐντάσσονται τὰ παρακάτω ἔργα:

— Ἐκλογή τοῦ Ψαλτηρίου παντὸς καὶ εὐχὴ παρὰ Νεοφύτου Πελοποννησίου τοῦ ἐξ Ἑβραίων. Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ Ἄθωνος 1759. Τὸ βιβλίον αὐτὸ ξανακυκλοφόρησε στὴ Βενετία τὸ 1781.

— Ἐγχειρίδιον περιέχον παρακλητικὸν κανόνα. Ἐνετίησιν 1776.

— Ἡ θεία καὶ ἱερὰ ἀκολουθία τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν Βαρνάβα καὶ Σωφρονίου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ἱεροῦ Χριστοφόρου τῶν ἐν Μελαῖ Ὀρει ἀσκησάντων, ἧ καὶ ἡ ἱερὰ ἱστορία τῆς βασιλικῆς μονῆς Σουμελαῖ, βίος τε καὶ πολιτεία τῶν ἁγίων θεοφόρων πατέρων ὑπὸ Νεοφύτου τοῦ Καυσοκαλυβίτου. Ἐν Λειψία 1775.

— Τοῦ σοφολογιωτάτου διδασκάλου Νεοφύτου τοῦ ἐξ Ἑβραίων ἀνάπτυξις εἰς τὸ τροπάριον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

Τὸ ἔργο αὐτὸ παραμένει ἀνέκδοτο καὶ θρίσκεται στὸ ὑπ' ἀριθ. 763 χειρόγραφο τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης.

— Ἐγχειρίδιον ἀποδεικτικὸν περὶ τοῦ ὅτι χρεωστοῦσιν οἱ χριστιανοὶ συχνότερον νὰ μεταλαμβάνωσι τὰ Θεῖα Μυστήρια. Ἐνετίησι. 1777.

Τότε, πού ἡ ἔριδα γιὰ τὰ μνημόσυνα ἦταν στὴν αἰχμὴ τῆς, κατηγορήθηκε ὡς προδότης τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ «ὡς τὰ τῶν Ἰουδαίων ἦθη κρυπτῶς φέρων». Τὸ πλήγμα ἦταν βαρὺ κι ἡ θλίψη του μεγάλη. Καὶ ἔγινε ἀκόμα μεγαλύτερη, ὅταν μετ' ἀπὸ χρόνια οἱ φανατικοὶ ἐχθροὶ του ἐπανέλαβαν τὰ ἴδια ἀσύστολα ψεύδη. Ἔτσι, ὡς μιὰ ἀπολογία, γράφει στὴ Ρουμανικὴ γλῶσσα τὴν μελέτη του «Infruntare Zidovilorum» (ἀνατροπὴ τῆς θρησκείας τῶν Ἑβραίων), πού ἐκδόθηκε στὸ Ἰάσιο μετὰ τὸ θάνατό του τὸ 1803. Ἀργότερα μεταφράσθηκε στὰ Ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Γεωργίου καὶ τυπώθηκε στὸ Ἰάσιο πάλι στὰ 1818. Στὸν πρόλογο γράφει ὁ μεταφραστής, πῶς ὁ Νεόφυτος χρημάτισε ραββίνος, πληροφορία ἐσφαλμένη, κατάλληλη μᾶλλον γιὰ κατανάλωση.

Τέλος στὸ συγγραφικὸ του ἔργο πρέπει νὰ προστεθεῖ καὶ ἡ ἀνέκδοτη συγγραφὴ του «Ἐπιτομὴ Ἱερῶν Κανόνων», πού βρίσκεται στὸ 222 Κώδικα τῆς Ἀκαδημίας Βουκουρεστίου.

Ἐριστικὸς χαρακτήρας, φιλονικοῦσε μὲ τὸ παραμικρό. Ἀκόμα καὶ μὲ τοὺς στενοὺς φίλους του, ὅπως ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης. Εἶναι κι αὐτὸ δείγμα τῆς ἀπολυτότητάς του. Νόμιζε τὸν ἑαυτὸ του ἀλάθηστο. Κι αὐτὸ ὄχι ἀπὸ ἐγωϊσμὸ ἢ αὐταρέσκεια. Ἀντίθετα. Τὸ ὀλισθημὰ του ὀφειλόταν στὴν ἀμέριστη ἐμπιστοσύνη πού ἔτρεφε γιὰ τὶς ἔρευνές του. Πολλὲς φορές εἶχε δίκιο, μὰ ὁ τρόπος του δὲν ἄρμοζε σὲ μοναχὸ ὀρκισμένον ὑπομονή.

Κάποτε δὲν ἄντεξε ὁ Βούλγαρης, πού εἶχε καταστήσει ὁ κυριώτερος στόχος του. Ἀπαντώντας σὲ γράμμα του, ὅπως πάντα κατηγορητικὸ, προσπαθεῖ νὰ τὸν πείσει νὰ ἐπιστρέψει στὸ ἤρεμο ὕψος. «Ἐγειράσαμεν», γράφει, «ἀδελφέ Νεόφυτε. Τὸ νεανικὸν ἐκεῖνο καὶ ἔνθερμον καὶ φίλερι καὶ φιλελεγκτικὸν καὶ (δὲν ἠξέυρω πῶς ἄλλως ἀγαπᾶς νὰ τὸ ὀνομάσω) ἐκτόπως φιλότιμον καὶ πρόχειρον εἰς τὰς κατὰ τῶν ἄλλων μέμψεις καὶ διαβολάς, καιρὸς εἶναι νὰ ἀποφυγῇ ἐν ἡμῖν καὶ νὰ παύσῃ». Μάταια, ὅμως. Ὁ γηραιὸς δάσκαλος δὲν ἄλλαξε μέχρι τὸ θάνατό του.

Ἄξι-οπερίεργη εἶναι ἡ στάση του σχετικὰ μὲ τὸ κίνημα τῶν Κολλυδάδων. Ἄν καὶ εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ ζητήματος τῶν κολλυδάδων, μὲ τὴν ἀπομάκρυνσίν του ἀπὸ τὸ Ἅγιο Ὄρος παύει ν' ἀσχολεῖται μ' αὐτό. Ἀντίθετα, συνοδίτης τῶν ἀναμορφωτῶν αὐτῶν, ἀσχολεῖται, ὅπως κι αὐτοὶ, μὲ τὴν μεγάλη ἀνακαινιστικὴ προσπάθεια γιὰ τὴ συχνὴ Μετάληψη τῶν Χριστιανῶν. Μὲ ἄλλα λόγια γιὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς λαθεμένης γνώμης, πῶς οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ μεταλαμβάνουν συχνὰ τὰ Ἄχραντα Μυστήρια, γιὰτὶ αὐτὸ εἶναι ἁμαρτία.

Αὐτὸς ἦταν ὁ ἐπιφανὴς στὸν καιρὸ του δάσκαλος Νεόφυτος Κουσοκαλυβίτης. Αὐστηρὸς ἀσκητῆς, ἰδεολόγος καὶ ἐριστικὸς δάσκαλος, στὴ ζωὴ του γνώρισε ἐλάχιστες χαρὲς, μὰ πάρα πολλὰς λύπες. Ἴσως καὶ γι' αὐτὸ ἔγινε τόσο πεισματάρης καὶ καυγατζῆς.

ΓΙΩΡΓΟΣ Θ. ΠΡΙΝΤΖΙΠΑΣ

Βιβλιοθηκᾶριος τῆς Ἱ. Συνόδου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΛΟΓΗ

Ἀ ν α σ τ α σ ί ο υ Θ ε ὀ δ ὠ ρ ο ς, Περὶ τῶν ἐλληνικῶν σχολῶν ἐν Ρουμανίᾳ (1644 - 1821), Ἀθήναι: 1898.

Β ε ρ ί τ η ς Γ., Τὸ ἀναμορφωτικὸ κίνημα τῶν Κολλυδάδων καὶ οἱ δυὸ Ἀλέξανδροι τῆς Σκιάθου, «Ἀκτῖνες» τ. 1943 σσ. 99 ἐπ.

Δ η μ η τ ρ α κ ὀ π ο υ λ ο ς Ἀ ν δ ρ ὄ ν ι κ ο ς, Προσθήκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν τοῦ Κ. Σάθα, Λειψία 1871.

Ε ὕ α γ γ ε λ ῖ δ η ς Τ ρ ὺ φ ω ν, Ἡ Παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τ. Α', Ἀθήναι 1936.

Ζ α β ῖ ρ α ς Γ ε ὠ ρ γ ι ο ς, Νέα Ἑλλάς ἢ θεάτρον Ἑλληνικόν, Ἀθήναι: 1872.

Π α π ο υ λ ῖ δ η ς Κ., Τὸ κίνημα τῶν Κολλυδάδων, Ἀθήναι, Ἀποστολικὴ Διακονία, 1971.

Π α σ χ ἄ λ η ς Δ., Κουσοκαλυβίτης Νεόφυτος, ἐν ΜΕΕ τ. ΙΔ' σ. 152.

Σ ἄ θ α ς Κ., Νεοελληνικὴ Φιλολογία: βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμφάντων Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνεγερσίας, Ἀθήναι 1868.

Τ ῶ γ α ς Χ α ρ ῖ λ α ο ς, Ἡ περὶ μνημοσύνων ἔρις ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, Θεσσαλονίκη 1962.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

ΤΟΥΣ ΑΞΙΖΕΙ ΤΟ ΣΤΕΦΑΝΙ

Στοὺς στίχους τοῦ Τ.Σ. Ἑλιοῦ, τοῦ μεγάλου χριστιανοῦ ποιη-
τῆ τῶν καιρῶν μας, συναπάντησα γιὰ πρώτη φορὰ τὶς λέξεις:
Ντὰ-ντάτα, Ντὰ-Ντάγιατβαμ καὶ Ντὰ-ντάμνατα. Εἶναι παρμέ-
νες ἀπὸ τὶς Οὐπανισάδ, τὰ ἱερά βιβλία τῆς Ἰνδίας. Ἡ πρώτη ση-
μαίνει: Δῶσε. Ἡ ἄλλη: Ἀγάπησε. Καὶ ἡ τρίτη: Κυριάρχησε.

Οἱ τρεῖς αὐτοὶ ὄροι συνοψίζουν στὸν ἁρμονικό τους εἰρμό
μιὰ βαθειὰ σοφία, ποὺ ἀνάμεσα σὲ ὅλες τὶς θρησκείες ἐξαίρει
πιὸ πολὺ ὁ χριστιανισμός: Ὅτι ὁ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ νικήσῃ ἐσω-
τερικά, ἀλλὰ καὶ ἐξωτερικά (τὶς ἀντίξοες συνθήκες τοῦ περιβάλ-
λοντός του, τὴν «Ἀνάγκη» τῆς ἀρχαίας Τραγωδίας), πρέπει νὰ
δίνη ἀγαπώντας. Στὴν προσφορὰ αὐτὴν ἔγκειται ὅτι τὸν καθι-
στᾷ ἀληθινὰ μακάριο: «Μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβά-
νειν» (Πράξ. κ' 35).

Ἀπὸ τὴν προπατορική πτώση, κληρονομήσαμε μιὰ κεντρομόλο
δύναμη στὸν ἀγώνα μας νὰ πετύχουμε τὸ ὠραῖο, τὸ ἠθικό, τὸ ὠ-
φέλιμο. Ὁ «παλαιὸς ἄνθρωπος», ὁ μὴ ἀναγεννημένος, ὅλα αὐτὰ
τὰ ἐπιθυμεῖ καὶ τὰ ἐπιδιώκει γιὰ τὸν ἑαυτό του. Τὸν διακρίνει μιὰ
ἐσωστρέφεια σὲ ὅ,τι ἀποσκοπεῖ. Τίποτε δὲν θέλει νὰ μοιρασθῇ μὲ
τοὺς ἄλλους, ἂν εἶναι εὐχάριστο γιὰ τὸν ἴδιο. Ἀκόμη καὶ ὅταν
αὐτοὶ ἔχουν κάτι τέτοιο, τοὺς τὸ ἀμφισβητεῖ ὁ φθόνος του, ἕνα
ἀπὸ τὰ δυσειδέστερα πρόσωπα τῆς κακίας.

Ἀπὸ τὸν Δεκάλογο («οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῶ πλησίον σου
ἐστίν», πρβλ. Ἐξ κ' 13 κ. ἐξ.) ὡς τὸ Εὐαγγέλιο («ἀγαπᾶτε τοὺς

ἐχθρούς ὑμῶν», πρβλ. Ματθ. ε' 44), ἡ Βίβλος ἀνατρέπει αὐτὴ τὴ φυσικὴ φορὰ πρὸς τὸ ἐγώ, ἀντικαθιστώντας τὴ μ' ἕνα ἐξαίσιον αἰσθημα ὀφειλῆς, τῆς ὀφειλῆς τῆς ἀγάπης. «Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους» (Ρωμ. ιγ' 8).

Πῶς γίνεται αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ; Ἐκ μόνου τὸν ἄνθρωπο, ὄχι. Μὲ τὴ συνεργασία τῆς Χάρης. Πού «νικᾷ τῆς φύσεως τοὺς ὄρους». Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη δὲν εἶναι φυσικὸ γεγονός, ὑπερβαίνει τὴ φύση*. Μὲ τὴ διδασχὴ καὶ τὸ αἷμα τοῦ Λυτρωτῆ μας, γίνεται μιὰ ἄρδην μεταβολὴ στὸν μύχιον ἄνθρωπο. Ἐκ τοῦ ὄν πού τὰ θέλει ὄλα δικά του, ἀλλάζει σὲ ἰλαρὸ δότη (Β' Κορ. θ' 7 καὶ Παροιμ. κβ' 8α: «Ἄνδρα ἰλαρὸν καὶ δότην εὐλογεῖ ὁ Θεός»), στολίζοντας τὴ ζωὴ του μὲ τὸν «στέφανον τῶν ἀδελφῶν» (πρβλ. Σοφ. Σειρ. ν' 12), πού ἀγαπᾷ, ἀκόμη καὶ τὸ εἶναι του τὸ ἴδιον χαρίζοντάς τους (Ἰω. ιε' 12-13: «Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ»).

Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὄχι μόνον δωρητὴς τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ πρότυπο τῆς ἀπαράμιλλο. Στὰ ζωηφόρα ἴχνη του μᾶς καλεῖ νὰ πατήσουμε, πού δὲν εἶναι ἄλλα ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς ἀγάπης του. Μιᾶς ἀγάπης, ἃς τὸ ἐπαναλάβουμε, «ὑπὲρ φύσιν». Ἄν ἦταν νὰ τὴν πραγματοποιήσης μόνος σου, δὲν θὰ τὸ πετύχαινες μὲ κανένα τρόπο. Παραδίνοντας ὄμως στὸν Ἰησοῦ τὴν καρδιά σου χωρὶς ἐπιφύλαξη, γίνεσαι τόπος αὐτοῦ τοῦ θαύματος.

Ἀγάπα λοιπόν, πλημμυρισμένος ἀπὸ εὐγνωμοσύνη στὸν Κύριο. «Κύριε, τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρεῖαν ἔχεις» (Ψαλμ. ιε' 2). Ὅτι σοῦ προσφέρω, ἐντέλλεσαι νὰ σοῦ τὸ προσφέρω γιὰ τὴ δική μου δόξα καὶ ἀθανασία. Δίνοντας, «θησαυρίζω γινώσκων τίνι συ-

νάζω αὐτὰ» (πρὸβλ. Ψαλμ. λη' 7). «Ἐξω θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ» (Ματθ. ιθ' 21).

Ναί, τέκνον μου, ἀποκρίνεται ὁ Κύριος. Χαίρω πού σέ ἀκούω νὰ μιᾶς ἔτσι, χρησιμοποιώντας τὴ δική μου γλώσσα. Χαίρω πού σέ βλέπω νὰ ζῆς ἔτσι, ἀκολουθώντας τὸ δικό μου παράδειγμα. Καὶ ἐκτιμῶ, ὅ,τι ἀνήκει σέ σένα, ὅ,τι προσθέτεις στὸ θαῦμα τῆς Χάρης μου. Τοὺς πόνους τῆς λεπταίσθητης καρδιάς σου, κομιδὴ ἀπὸ τοὺς δρόμους πού πῆρες, τοὺς δρόμους τῆς ἀγάπης μου. Ὅπου δίνεις χωρὶς νὰ σοῦ τὸ ἀνταποδίνουν οἱ ἄνθρωποι, ἀπαντώντας σου ἢ μὲ τὴν ἀδιαφορία ἢ μὲ χολὴ ἀντὶ τοῦ μάννα. «Οἱ τρυφεροὶ μου πορεύονται ὁδοὺς τραχείας» (Βαρ. δ' 26). Τοὺς ἀξίζει ὁ στέφανος πού τοὺς ἐτοιμάζω στὴν οὐράνια βασιλεία μου.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

* Ἐννοοῦμε βέβαια τὴ μεταπτωτικὴ φύση, τὴν ἀχρειωμένη ἀπὸ τὴν παρακὴ τῆς Ἑδέμ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Λόγω μεγάλης ἐλλείψεως χάρτου, εἴμεθα ἡναγασμένοι, ὅπως παύσωμεν χορηγοῦντες παντὸς εἶδους ἀνάτυπα ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικαῖς Περιοδικαῖς ἄρθρων, πλὴν τῶν ἐν τῇ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» δημοσιευομένων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν ὁποίων θὰ δίδωμεν ἑκατὸν (100) καὶ μόνον ἀνάτυπα. Συγχρόνως εἴμεθα ἡναγασμένοι, ὅπως περιορίσωμεν μέχρι τοῦ κατωτάτου δυνατοῦ ὀρίου τὰς σελίδας τῶν Περιοδικῶν μας.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ*

Κατὰ τὸν κώδικα Μ. Λαύρας Θ 88 κατὰ τὴν προηγηθεῖσα λειτουργία «εἰσεκομίζετο ὁ ἅγιος ἄρτος ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ καὶ ἐσκεπάζετο (ὡς) συνήθως». Κατὰ τὸν κώδικα πάλι Ἀθηνῶν 663 φαίνεται: ὅτι ἐκρατεῖτο μόνον τὸ ἀναγκαιοῦν μέρος τοῦ ἁγίου ἄρτου καὶ ἀντὶ ποτηρίου ἐδίδοτο τὸ κοινὸν ποτήριον, ὅπως περίπου στὴν Προηγιασμένη. Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ ἡ παράλληλος παράθεσις τοῦ κοινοῦ ποτηρίου κατὰ τοὺς περισσοτέρους κώδικας. Ἡ πρώτη πράξις (διατήρησις στὸ ἅγιο ποτήριον ἡνωμένων καὶ τῶν δύο εὐχαριστιακῶν εἰδῶν) φαίνεται πῶς ἦταν ἡ ἐπικρατεστέρα, γιατί στοὺς περισσοτέρους κώδικας γίνεται λόγος γιὰ ἅγιο ποτήριον μὲ τὴν θεία κοινωνία. Ἐπίσης δὲν διευκρινίζεται ἂν ὁ ἱερεὺς μετὰ τὴν κοινωνία τῶν νεονύμφων κατέλυε τὰ ἅγια. Φαίνεται πιθανότερον ὅτι κρατοῦσε ἀπὸ τὴν θεία κοινωνία μόνον ὅσο ἀπηγεῖτο γιὰ τὴν μετάληψιν τῶν νεονύμφων, ὅπως καὶ σήμερα γιὰ τὴν κοινωνία τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐπομένως δὲν ἦταν ἀπαραίτητο νὰ εἶναι νηστικός. Αὐτὰ βέβαια εἶναι ὑποθετικά.

3) Ἡ ἀκολουθία ἄρχιζε μὲ τὸ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...» καὶ τὰ συνήθη εἰρηνικά.

4) Ἔπεται ἡ εὐχή «Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος...» καὶ ἡ στέφισ. Οἱ δύο μακρῆς εὐχῆς «Ὁ Θεὸς ὁ ἄχραντος...» καὶ «Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε...» εἶναι νεώτερες καὶ δὲν ἀνήκουν, ὅπως καὶ ἄλλοτε γράψαμε, στὸν βυζαντινὸ λειτουργικὸν τύπον τῆς ἀκολουθίας τοῦ γάμου.

5) Ἐπακολουθοῦν τὰ ἀναγνώσματα μὲ τὸ προκείμενον καὶ τὸ ἀλληλουαρίον των, ἡ ἔκτενης μὲ τὴν εὐχή της «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 520 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 19 τεύχους.

ὁ ἐν τῇ σωτηριώδει σου...» καὶ τὰ πληρωτικὰ μὲ τις αἰτήσεις («Ἄγγελον εἰρήνης...» κλπ), ὅπως περίπου στήν Προηγιασμένη. Ἡ Προηγιασμένη βέβαια δὲν ἔχει Ἀποστολο-εὐαγγέλιο, ἐκτὸς ἂν εἶναι μνήμη ἁγίου. Ἐδῶ ἢ ἀκολουθεῖται ἡ τάξις αὐτῆ (μνήμης ἁγίου) ἢ ἄλλη παλαιότερα τάξις ποῦ προέβλεπε ἀνάγνωσι Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελίου στήν Προηγιασμένη δσάκις ἐτελεῖτο ἐκτὸς Τεσσαρακοστῆς κατὰ τις Τετάρτες καὶ Παρασκευές τοῦ ἔτους (βλ. Σωκράτους, Ἐκκλ. Ἱστορία 5,22). Στὸ Τυπικὸ ἐπὶ παραδείγματι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ι' αἰῶνος (κώδ. Τ. Σταυροῦ 40 καὶ Πάτριου 266) συνάπτεται πίναξ ὀκτῶ ζευγῶν περικοπῶν σταυρωσίμων «εἰς τὸν θέλοντα τετράδα καὶ παρασκευὴν λειτουργίας ἐπιτελεῖν, εἴτε προηγιασμένων εἴτε τελείας». Τὸ ἔθιμο τελείσεως Προηγιασμένης κατὰ τις Τετάρτες καὶ Παρασκευές τοῦ ἔτους ἐκτὸς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς δὲν φαίνεται νὰ ἐπικρατοῦσε παντοῦ καὶ ἀτόνησε μετὰ τὸν Ι' αἰῶνα.

6) Τὸ «Πάτερ ἡμῶν» εἰσάγεται μὲ τὴν ἐκφώνησι «Καὶ καταξίωσον...», ὅπως στήν θεία λειτουργία. Ἀκολουθεῖ τὸ «Ὅτι σοῦ ἐστιν...», ὅπως συνήθως.

7) Μὲ τὸ «Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνομεν» εἰσάγεται ἡ εὐχή τῆς κεφαλοκλισίας τῶν λειτουργιῶν («Εὐχαριστοῦμέν σοι, βασιλεῦ ἀόρατε...» Χρυσοστόμου — «Δέσποτα, Κύριε, ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρῶν...» Βασιλείου — «Ὁ Θεὸς ὁ μόνος ἀγαθός...» Προηγιασμένων), ποῦ εἶναι συγχρόνως εὐλογίες καὶ αἰτήσεις γιὰ τὴν ἀξία προσέλευσι στὰ ἄχραντα μυστήρια. Στὸν γάμο ἡ εὐχή αὐτῆ ἀντικαθίσταται ἢ ἀπὸ τὴν σύντομο εὐχή «Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος καὶ φιλόανθρωπος, ὁ τῇ σῆ οικονομίᾳ...» (κώδ. Ἀθηνῶν 663 καὶ 665), στήν ὁποία γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὴν κοινωνία τῶν ἁγίων μυστηρίων («ἀγίασον αὐτοὺς καὶ εὐλόγησον αὐτοὺς ἐν τῇ μεταλήψει τοῦ ἁγίου σου σώματος») ἢ ἀπὸ τὴν εὐχή τῆς εὐλογίας τοῦ κοινοῦ ποτηρίου «Ὁ Θεὸς ὁ πάντα ποιήσας...», ὅπως καὶ σήμερα.

8) Ἐπεταί ἡ εὐχή «Πρόσχες, Κύριε...», ὄχι ὅμως καθ' ὅλους τοὺς κώδικες (ἴσως δὲ δικαίως, γιὰτὶ κάνει λόγο γιὰ κοινωνία τοῦ ἱερέως καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ). Ἀκολουθεῖ τὸ «Πρόσχωμεν τὰ προηγιασμένα ἅγια τοῖς ἀγίοις» καὶ τὸ «Εἷς ἅγιος...» τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὸ «Τὰ προηγιασμένα...» ὁ ἱερεὺς «ὑψοῖ τὰ προηγιασμένα ἅγια» (κώδ. Σινᾶ 962) ἢ «κρατεῖ τὸ ἅγιον ποτήριον» (κώδ. Ἀθηνῶν 662, 1910, Κουτλουμ. 358) ἢ «ἄπτεται τοῦ ἱεροῦ ποτηρίου» (Συμειῶν Θεσσαλονίκης).

9) Εὐχὲς προπαρασκευαστικὲς γιὰ τὴν θεία κοινωνία δὲν ἐλέγοντο, ἀλλὰ ἀμέσως κοινωνοῦσε ὁ ἱερεὺς τοὺς νεονύμφους χωρὶς ἰδιαιτέρα πρόσκλησι (κατὰ τὴν ἀρχαιοτέρα τάξι) ἢ μὲ τὴν συνήθη σὲ κάθε ἐποχὴ προσφώνησι: «Προσέλθετε», «Μετὰ φόβου Θεοῦ...», «Μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως, οἱ νεόνυμφοι, προσέλθετε». Ὁ λαὸς τὸ «Εὐλόγημένος ὁ ἐρχόμενος...», (κατὰ τὴν ἀρχαιοτέρα τάξι τῆς θείας λειτουργίας).

10) Κατὰ τὴν κοινωνία τῶν νεονύμφων ἐψάλλετο τὸ κοινωνικὸ «Ποτήριον σωτηρίου...» ἢ «Γεύσασθε καὶ ἴδετε...». Μετὰ τοῦτο ὁ ἱερεὺς ἀπέθετε τὸ ἅγιον ποτήριον στὴν ἁγία τράπεζα ἢ κατ' ἄλλον κώδικα στὴν πρόθεσι.

11) Τὸ «Ὁρθοὶ μεταλαβόντες...», προφανῶς ἡ εὐχή τῆς εὐχαριστίας μετὰ τὴν μετάληψι τῆς θείας λειτουργίας καὶ ἡ ἐκφώνησις τῆς «Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν...».

12) Τὸ κοινὸ ποτήριον μετεδίδοτο ἢ ἀμέσως μετὰ τὴν θεία κοινωνία κατὰ τὸ κοινωνικὸ ἢ μετὰ τὴν ἐκφώνησι «Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν...».

13) Ἐπακολουθοῦσε ὁ ἱερὸς χορὸς, τὰ λοιπὰ τοῦ γάμου καὶ ἀπόλυσις. Θέσι ὀπισθαμίδωνου ἐπέχει ἡ εὐχή «Ὁ Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ παραγενόμενος...».

Τὸ φυσικῶς γεννώμενο ἐρώτημα εἶναι γιατί δὲν ἐτελεῖτο κατὰ τὸν γάμο τελεία λειτουργία, ἀλλὰ ὁ τύπος αὐτὸς τῆς Προηγιασμένης. Ἀσφαλῶς ὄχι γιατί ὁ γάμος ἐτελεῖτο κατὰ τὶς ἡμέρας τῶν Νηστειῶν, κατὰ τὶς ὁποῖες δὲν ἐπιτρέπεται ἡ τέλεσις τελείας θείας λειτουργίας. Καὶ ἡ τέλεσις γάμου κατὰ τὴν Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ ὁμοίως ἀπαγορεύεται (Σύν. Λαοδικείας, κανὼν β'). "Ἄλλοι ἦσαν οἱ λόγοι· ἴσως τὸ μῆκος τῆς ἀκολουθίας γάμου καὶ τελείας λειτουργίας· ἴσως ἡ ἀνάγκη γὰ ἀποδεδεσμευθῆ ὁ γάμος ἀπὸ τῶν μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν συνάξεων ὁλοκλήρου τῆς ἐνοριακῆς κοινότητος ἰδίᾳ κατὰ τὶς ἡμέρας τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἑορτῶν ἢ πανηγύρεων· ἴσως ἡ τέλεσις τοῦ σὲ διαφορετικῶν ὥρες ἀπὸ τῶν συνήθων τῆς λειτουργίας. Ἴσως καὶ πολλοὶ μαζί ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λόγους ἢ ἐνδεχομένως καὶ ἄλλοι συνετέλεσαν στὴν ἀναζήτησιν καὶ ἐξεύρεσιν αὐτῆς τῆς πρακτικωτέρας λύσεως.

Δύο πάντως σημεῖα εἶναι ἄξια ἰδιαιτέρου τονισμοῦ· πρῶτον, ἡ κατανόησις τῆς Ἐκκλησίας στὶς συνθήκας ζωῆς τῶν πιστῶν, πού τὴν κάνουν εὐέλικτη καὶ προσαρμοστικὴ, καὶ δεύτερον ἡ ἐμμονὴ στὴν σύνδεσιν λειτουργίας καὶ γάμου. Ἡ εὐκόλῃ λύσις τῆς ἀποδεδεσμεύσεως τῶν δύο μυστηρίων, ὅπως ἐγένετο ἀργότερα, ἦταν ἀπαράδεκτη στὴν συνείδησιν τῆς Ἐκκλησίας. "Ἐνα τέτοιο κίνδυνον διέδραπε, προφητικῶς τρόπον τινά, ὁ Σ υ μ ε ὶ ο ν Θ ε σ σ α λ ο ν ἰ κ η ς καὶ ζωηρὰ ὑπογραμμίζει τὴν ἀναγκαιότητα τῆς συνδέσεώς των καὶ τὴν θεολογικὴν σημασίαν τῆς ὁλοκληρώσεως τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνώσεως ἐν Χριστῷ τῶν συζύγων μὲ τὴν συμμετοχὴν των κατὰ τὴν ἱερῇ ὥρᾳ τοῦ γάμου τῶν στὸ ζωοποιῶν μυστήριον τῆς θείας κοινωνίας: «Εὐθὺς δὲ τῶν προηγιασμένων ἄπτεται διὰ τοῦ ἱεροῦ ποτηρίου καὶ ἐκφωνεῖ: 'Τὰ προηγιασμένα ἅγια τοῖς ἁγίοις'. Καὶ πάντων ἐκδοῶντων τὸ 'εἷς ἅγιος, εἷς Κύριος', ὅτι οὗτος ὁ ἁγιασμός μόνος καὶ τῶν συναπτομένων δούλων αὐτοῦ εἰρήνη καὶ ἔνωσις, κοινωνεῖ τοὺς νεονύμφους, εἴ γε ἱκανῶς ἔχουσι. Καὶ δεῖ τοὺς ἐτοιμῶς ἔχειν, ἵνα καὶ ἄξιως στεφανωθῶσι καὶ καλῶς συζευχθῶσι. Τέλος γὰρ πάσης τελετῆς καὶ θείου μυστηρίου παντὸς σφραγίς ἡ ἱερὰ κοινωνία. Καὶ καλῶς ἡ Ἐκκλησία ποιῶσα προετοιμάζει τὰ θεῖα

δῶρα εἰς ἐξιλασμόν τῶν συναπτομένων καὶ εὐλογίαν· ἐπεὶ αὐτὸς ἐν τῷ γάμῳ ἦν παραγεγονῶς ὁ δοὺς τὰ δῶρα καὶ ὧν, καὶ εἰς ἔνωσιν αὐτῶν εἰρηγικὴν καὶ ὁμόνοιαν. "Ὅθεν ἀξίους δεῖ εἶναι τῆς κοιωνίας τοὺς γάμῳ συζευγνυμένους καὶ ἐν ναῷ ἁγίῳ συνάπτεσθαι, τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, ὅπου καὶ διὰ τῶν δώρων αὐτὸς ἱερουργούμενός ἐστι καὶ προτίθεται καὶ μέσος δρᾶται ἡμῶν» (Διάλογος, κεφ. 282).

Καὶ γιὰ τὸν γάμο ὅμως συνέβη ὅ,τι καὶ γιὰ τὸ βάπτισμα. Τὴν σύνδεσίν του καὶ τὴν δολοκλήρωσίν του μὲ τὴν θεία λειτουργία, πού, παρὰ τίς δυσκολίες πού παρεῖχε, ἀγωνίσθησαν οἱ πατέρες καὶ ἡ λειτουργικὴ πράξις τῆς Ἐκκλησίας νὰ κρατήσουν καὶ τὴν κράτησαν, εἴτε μὲ τὴν μορφή τελείας λειτουργίας εἴτε μὲ τὴν μορφή Προηγιασμένης, ἐπὶ χίλια ἑπτακόσια σχεδὸν χρόνια, ἤρκεσαν οἱ δύο ὑπόλοιποι σκοτεινοὶ αἰῶνες τῆς δουλείας νὰ τὴν ἐξαλείψουν. Τότε ἴσως ἦταν δικαιολογημένο αὐτὸ ἀπὸ τίς συνθήκες τῆς ζωῆς, τοὺς γάμους στὰ σπίτια καὶ τὴν ἔλλειψιν θεολογικῆς ἐπαγρυπνήσεως ἀπὸ τοὺς ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας.

Στὶς ἡμέρες μας ἡ ἱερολογία τοῦ γάμου περνᾷ ἄλλου εἴδους, ἴσως βαθύτερη, κρίσι. Ἐχει μεταβληθῆ σὲ κοσμικὸ γεγονός, σὲ μιὰ ἐπίσημη ληξιαρχικὴ πράξι, σὲ μιὰ ὑποχρεωτικὴ διαδικασίαν, ἀπὸ τὴν ὁποία περνοῦν πιστοὶ καὶ ἄπιστοὶ ἀρκεῖ νὰ γράφωνται ὀρθόδοξοι χριστιανοί. Ἡ ἀποσύνδεσις γάμου καὶ θείας εὐχαριστίας μᾶς ἤλθε σὰν ἀπὸ μηχανῆς θεός γιὰ νὰ μᾶς προφυλάξῃ ἀπὸ τίς πρόσθετες δυσκολίες πού θὰ εἶχαμε ἀπὸ ἀνθρώπους πού οὐσιαστικὰ ἔχουν διακόψει τίς σχέσεις των μὲ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι φθάσαμε στὸ νὰ θεωροῦμε καινοτομία ἢ οὐτοπία τὴν ἐπιστροφή στὴν παράδοσιν καὶ στὴν ἀκριβῆ πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὴ δὲ εἶναι τόσο σαφῆς, κατηγορηματικὴ καὶ ὁμόφωνη, ὥστε κάθε ἐκτροπὴ ἀπὸ αὐτὴ νὰ ἀφαιρῇ τὸ καύχημά μας ὅτι εἴμαστε Ἐκκλησία τῆς παραδόσεως καὶ παιδιὰ τῶν πατέρων μας. Ἡ διαπίστωσις αὐτῆς τῆς πραγματικότητος εἶναι κάτι πού πρέπει σοβαρὰ νὰ μᾶς προβληματίσῃ γιὰ τὸ παρὸν καὶ γιὰ τὸ μέλλον τῆς λειτουργικῆς μας ζωῆς.

— Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α —

Κ. Γ. Μπόνη, 'Ομ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α' Πρὸς Ἐφεσίους. (Σχόλια). — **Κ. Γ. Μπόνη**, 'Ομ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, Πολύκαρπα Ἀνθολογήματα ἐκ τοῦ Βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἀπὸ τὸν ἀνεκτίμητον θησαυρὸν τῶν Ὀμιλιῶν του, Ἡ πλεονεξία γίνεται κοινωνικὴ ἀδικία. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ οἱ ὕλικές αἰετες. — **Πρωτοπρεσβ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου**, Μοῦ διέλυσαν τὴν οἰκογένεια! — **Γεωργίου Θ. Πρίντζιπα**, Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης. — **Βασ. Μουστάκη**, Τοὺς ἀξίζει τὸ στεφάνι. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλες ἀπορίες.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιδικῶν «**ΕΚΚΛΗΣΙΑ**», «**ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ**» καὶ «**ΘΕΟΛΟΓΙΑ**» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῶν γνωστοποιῶν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἰρηται Περιδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς τῶν, σημειουμένης ἀπαιτήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστή δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασίου 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.